

TC
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PSİKİYATRİ ANABİLİM DALI
PSK-YL-2010-004

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE KİMLİK VE BAĞLANMA

Fatma BİRGİ

DANIŞMAN
Prof Dr Çiğdem DEREBOY

AYDIN,2010

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Psikiyatri Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencisi Fatma BİRGİ tarafından hazırlanan Üniversite Öğrencilerinde Kimlik ve Bağlanma başlıklı tez, 31 Ağustos 2010 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı ve Soyadı : **Üniversitesi :** **İmzası:**

Prof. Dr Çiğdem DEREBOY ADÜ tıp Fakültesi

Prof. Dr. Mehmet ESKİN ADÜ Tıp Fakültesi

Doç. Dr. Tevfik F. ALICI Muğla Üniv. Fen Edebiyat Fakültesi

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu yüksek lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun
..... Sayılı kararıyla / / 2010 tarihinde onaylanmıştır.

Unvanı, Adı Soyadı
Doç. Dr. Muharrem BALKAYA

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Kimlik ve bağlanma önemli iki gelişim çizgisidir. Bu iki yapı birbirinden ayrı görünmekle birlikte örtüşen birçok noktası vardır. Bu nedenle bu iki yapının gelişim sürecinde de karşılıklı etkileşim içinde olabilecekleri düşünülmüştür. Bu düşünceden ve literatürde kimlik ve bağlanma üzerinde yapılan çalışmaların bu iki yapının birbiriyle ilişkili olduğunu gösteren bulgularından hareketle bu çalışmada üniversite öğrencilerinde kimlik ve bağlanma arasında ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Literatürde bu konuda yapılan çalışmaların genellikle ergenlik dönemini kapsamaması ve yetişkin örneklemele yapılan çalışmaların kimlik ve kimlik bocalamasından daha çok kişilik bozukluklarını, partnere bağlanmayı incelemesinden dolayı bu araştırmanın bulgularının alana önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY SAYFASI.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
ÇİZELGELER.....	v
EKLER.....	vi
1 GİRİŞ.....	1
1.1 Kimlik ve Kimlik Kuramı.....	2
1.2 Bağlanma ve Bağlanma Kuramı.....	6
1.2.1 Bağlanmanın Kurulması.....	10
1.2.2 Ergenlikte Bağlanma.....	17
1.2.3 Yetişkinlikte Bağlanma.....	18
1.3 Kimlik ve Bağlanmanın İlişkisi.....	21
1.4 Araştırmanın Amacı.....	27
2 GEREÇ ve YÖNTEM.....	29
2.1 Örneklem.....	29
2.2 Veri Toplama Araçları.....	31
2.2.1 Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı (KDDA).....	31
2.2.2 Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II (YİYE II)	31
2.3 İşlem.....	32
2.4 Veri Analizi.....	32
3 BULGULAR.....	34
3.1 KDDA'dan Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması.....	34
3.2 KDDA Puanları ile Yaş, Cinsiyet ve Diğer Sosyodemografik Özellikler Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular.....	35
3.3 Bağlanma Stilleri ile Cinsiyet ve Diğer Sosyodemografik Özellikler Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular.....	42
4 TARTIŞMA.....	49
5 SONUÇ.....	63
5.1 Sınırlılıklar ve Öneriler.....	63
ÖZET.....	64
SUMMARY.....	65

KAYNAKLAR.....	66
EKLER.....	73
ÖZGEÇMİŞ.....	79
TEŞEKKÜR.....	80

ÇİZELGELER

Çizelge 2.1	Örnekleme İlişkin Sosyodemografik Özellikler.....	30
Çizelge 3.1	Bağlanma Stilleri Açısından KDDA Ölçeğinin Ortalama, Standart Sapma Değerleri ve Açıklanan Varyans Katsayıları.....	34
Çizelge 3.2	Katılımcıların KDDA Puanlarının Ortalaması, Standart Sapması, Minimum ve Maximum Değerleri ile İlgili Bilgiler.....	35
Çizelge 3.3	Katılımcıların KDDA Puanlarının Yaş Değişkeni İle Korelasyonu	35
Çizelge 3.4	Katılımcıların KDDA Puanlarının Cinsiyet Değişkeni Açısından Karşılaştırılması.....	36
Çizelge 3.5	Katılımcıların KDDA Puanlarının Babalarının Eğitim Durumları ile Karşılaştırılması.....	37
Çizelge 3.6	Katılımcıların KDDA Puanlarının Annelerinin Eğitim Durumları ile Karşılaştırılması.....	38
Çizelge 3.7	Katılımcıların KDDA Puanlarının Ekonomik Durum Değişkeni İle Karşılaştırılması	40
Çizelge 3.8	Katılımcıların KDDA Puanlarının Ruhsal Durum Değişkeni Açısından Karşılaştırılması.....	41
Çizelge 3.9	Katılımcıların Bağlanma Stillerinin Cinsiyete Göre Dağılımları.....	42
Çizelge 3.10	Kadın ve Erkek Katılımcıların Bağlanma Stillerine Göre Dağılımları.....	43
Çizelge 3.11	Katılımcıların Bağlanma Stilleri ve Annelerinin Eğitim Durumları Arasındaki İlişki.....	44
Çizelge 3.12	Katılımcıların Bağlanma Stilleri ve Babalarının Eğitim Durumları Arasındaki İlişki.....	45
Çizelge 3.13	Katılımcıların Bağlanma Stilleri ve Ekonomik Durumları Arasındaki İlişki	46
Çizelge 3.14	Ruhsal Hastalığı Olan ve Olmayan Katılımcıların Bağlanma Stillerine Göre Dağılımları	47
Çizelge 3.15	Alışkanlığı Olan ve Olmayan Katılımcıların Bağlanma Stillerine Göre Dağılımları.....	48

EKLER

Ek 1: Genel Bilgiler	73
Ek 2: Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı (KDDA).....	75
Ek 3: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II (YİYE II).....	77

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bireyler doğum öncesi, bebeklik, çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemleri boyunca sürekli ve sistematik biçimde ortaya çıkan değişimler yoluyla gelişmektedir. Bireydeki bu değişiklikler farklı zamanlarda olmakta nicelik ve nitelik açılarından da farklılık gösterebilmektedir. Büyüme, olgunlaşma ve öğrenme süreçleri yoluyla gerçekleşen bu gelişimsel değişimler her bireyde farklı tür ve derecelerde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, kaçınılmaz olarak oluşan bireysel farklılıklar fiziksel gelişim, bilişsel gelişim ve psiko-sosyal gelişim alanlarında kendini göstermektedir. Bireyler her bir gelişim alanında farklı değişimler göstermektedir. Aynı zamanda bir gelişim alanındaki değişim diğer gelişim alanlarını da etkileyebilmektedir (Ceyhan 2002). Wenar ve Kerig (2005), de gelişim alanlarının birbirini etkilediğinden söz etmiş ve gelişimi tüm psikolojik ve biyolojik süreçlerin karşılıklı etkileşimi olarak tanımlamıştır.

Gelişim süreci çok yönlüdür ve yukarıda da belirtildiği gibi birbiri ile etkileşim içinde olan fiziksel gelişim, bilişsel gelişim ve psiko-sosyal gelişim gibi farklı gelişim alanlarından söz edilmektedir.

Psiko-sosyal gelişim çocuğun içinde yaşadığı toplumun sosyal yaşamına uyum sağlama sürecidir. Çocuklar kendi duygularını tanıyıp, ifade etmeyi ve diğerlerinin duygularını tanımayı öğrendikten sonra farklı yaşlarda farklı aşamalardan geçerek sosyal kuralları öğrenirler. Çevrelerine uyum sağlamaya çalışırlar. Psiko-sosyal gelişim ailede doğumdan itibaren kurulan ilişkilerle başlar. Daha büyük yaşlarda çocuklar akranlarıyla ve diğer yetişkinlerle de ilişki kurmaya başlarlar. Psiko-sosyal gelişim sonucunda bireyler yönelim, karakter, kişilik gelişimi, amaçları açısından toplumun isteklerine uyabilirler (Özçelik, 1982). Psiko-sosyal gelişim birçok kuramcı tarafından açıklanmıştır. Bu kuramcılardan biri de Erikson'dur. Erikson (1968), geliştirdiği psiko-sosyal gelişim kuramında kimlik oluşumu üzerinde durmuş ve kimlik oluşumunun, bebeklikten beri çeşitli özdeşimlerle oluşan ve ergenlik döneminde bu özdeşimlerin yeniden harmanlanması ve bir süreklilik kazanmasıyla çerçevesi çizilen bir psiko-sosyal gelişim özelliği olduğunu belirtmiştir.

Bağlanma da, kimlik gibi psiko-sosyal gelişim özelliğidir. Çocuğun sağlıklı olmasında çok önemli etkileri olan gelişim çizgilerinin olduğunu belirten Wenar ve Kerig (2005), zor mizaçlı bir çocuk ya da beyin ya da nörokimyasal olarak yanlış gelişen bir çocuğun psikopatoloji geliştirmeye açık olduğunu, ayrıca ailevi koşulların önemli olduğunu ifade etmiştir. Ailenin çocuğu kabul etme kalitesi, aile sisteminin yapısı, ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkinin sıcak-nazik olma ya da sert-reddedici olma derecesi olumsuz gelişimsel sonuçlara neden olabilir. Ayrıca çocuğu insan çevresine bağlayan bireysel süreçlerin olduğunu vurgulayarak psiko-sosyal gelişim özelliklerine değinen Wenar ve Kerig (2005), bunlardan en bilineninin ‘bağlanma’ olarak bilinen anne-çocuk arasında ilk bir yılda gelişen sevgi bağı olduğunu ifade etmiş ve bağlanmanın gelişim ilerledikçe çocuk ve gencin sosyal halkalarını genişleterek aile dışındaki akranları ve yetişkinler ile sosyal ilişkilerini arttırdığını belirtmiştir. Çocuk ve gençlerin diğerleriyle önemli ilişkiler kurarken kim olduklarını da kavramsallaştırmaya başladıklarını vurgulamış böylece diğer psiko-sosyal gelişim özelliği olan kimliğin çocuğun sağlıklı oluşundaki etkisinden söz etmiştir.

Wenar ve Kerig (2005)’in de belirttiği gibi kimlik ve bağlanma iki önemli gelişimsel süreçtir ve bireyin sağlıklı oluşunda etkileri vardır. Bundan sonraki bölümde bu iki önemli gelişimsel yapıdan, önce kimlik ve daha sonra bağlanma kuramlarına değinilecek sonraki bölümde ise bu iki kuramın ortak özelliklerine değinilerek bu çalışmada bu iki gelişimsel yapının neden birlikte ele alındığı açıklanmaya çalışılacaktır.

1.1.Kimlik ve Kimlik Kuramı

Kimlik terimi, farklı bilimciler tarafından yaygın olarak kullanılmakla birlikte tanımı ile ilgili bir karar birliği yoktur. Psikoloji açısından bakıldığında da kimliğin farklı tanımlarının kullanıldığı görülmektedir. Bosma ve ark (1994), kimlik duygusunun yaşamın çok erken zamanlarında, ilk ayrılma bireyselleşme döneminde yaklaşık 8-36 haftalar arasında ortaya çıkmaya başladığını belirtmişlerdir. Çocuğun olgunlaşma ve gelişimle değiştiğini ancak bu değişimin çok yavaş ve çevresel süreçlerle uyum içinde olduğunu da ifade eden Bosma ve ark (1994), kimlik kavramının kendilik (self), karakter ve kişilik ile yakın ilişkili olduğunu da vurgulamışlardır. Bu terimler bazen birbirlerinin yerine kullanılsa da, kimlik, zihinsel organizasyonun ve işlevselliğin bir görünümü anlamına gelmektedir. Kendilik(self) terimi genellikle kişinin kendisini, vücudunu ve zihnini birlikte temsil eder. Karakter, kişinin içsel ve dışsal istek ve görevlere uyum sağladığı alışılmış

durumu ifade eder. Kişilik terimi, sıradan koşullar altında günlük yaşamında kişiyi karakterize eden gözlenebilen, tipik ve yararlı özellikleri ve davranışları ifade eder. Her ne kadar kimlik terimini ilk kullanan psikoanalist olmasa da Erik Erikson, kavramın önemini ilk keşfeden kişidir. Erikson'un kavramsallaştırmasında kimlik; kişinin çevresinde onu sınıflandırmaya çalışan dünyadan, bu sürecin sonuçlarından ve kişinin bu süreçleri kendi işlemlemesinden oluşur (Bosma ve ark 1994).

Kimlik ile ilgili araştırmalarda öncü olarak kabul edilen Erikson (1968), psikososyal gelişim kuramını geliştirmiş, Erikson'un kuramı evrensel olarak kabul edilmiş ve birçok çalışmaya da ışık tutmuştur.

Varan (1990), Erikson'un psikososyal gelişim kuramının temelde psikanalitik kuram üzerine kurulduğunu belirtmiş, gençliğinde Erikson'un sanatla ilgilendiğini, Viyana'da özel bir Amerikan okulunda öğretmenlik yaparken Sigmund Freud ve diğer psikanalistlerle tanıştığını ve Erikson'un Viyana Psikanalitik Enstitüsü'nde Anna Freud tarafından yetiştirilerek 1933 yılında analist sertifikası aldığını ifade etmiştir. Bu zamanlarda Amerika Birleşik Devletlerine yerleşen Erikson, psikanalist olarak çalışmasının yanı sıra Yale, California ve Harvard gibi üniversitelerde de öğretim görevlisi olarak çalışmıştır. Sigmund Freud'dan sonra psikanalitik gelişim kuramına en önemli katkıyı yapan Erikson, geliştirdiği kuramla, daha çok ilk çocukluk yıllarındaki kişilik gelişimi üzerinde yoğunlaşan psikanalitik kuramı tüm bir yaşamı kapsar hale getirmiştir. Erikson, psikanalitik kuramı sadece cinsel haz bölgelerine odaklanmanın ötesinde, kişinin sosyal yaşamını ve çevresi ile etkileşimlerini de kapsayacak şekilde genişletmiştir.

Dereboy (1993), kimlik kavramının Erikson'un kuramının merkezini oluşturduğunu; gençlik çağında yaşanan gelişimsel bunalımı anlatan kimlik bunalımına özgü yaşantılar olan kimlik bunalımı ve kimlik bocalaması kavramlarının da onun kuramıyla psikiyatri diline yerleştiğini belirtmiştir. Kimlik bunalımı evresini yaşayan ergenler ve gençlerin en çok uğraştıkları soru, kendi gözlerinde olduğu kadar başkalarının gözlerinde de ne ve kim oldukları sorusudur (Dereboy 1997b). Buradan yola çıkarak Dereboy ve ark (1994) kimlik bocalamasını, kimlik duygusunun geçici olarak sarsıntıya uğradığı dönemlerde gence egemen olan yaşantılar kümesi olarak tanımlamışlardır. Kimlik bunalımının akışı içinde kimlik duygusunun daha ön planda olması beklenirse de her aşamalı-oluşum evresinde birbirine karşıt olumlu ve olumsuz yaşantılar birlikte görüldüğü için, kimlik bocalaması, dönem dönem kimlik duygusunun önüne geçebilir. Bununla

birlikte, özellikle gençlik çağının sonlarına yaklaşıldıkça kimlik duygusunun giderek daha belirgin biçimde kimlik bocalamasının önüne geçmesi beklenir. Ters durumda yani kimlik bocalaması yaşantısının kimlik duygusunun önüne geçmeye başlaması durumunda ise “gizil kimlik bocalaması” söz konusudur. Gizil kimlik bocalaması gencin yaşadığı ruhsal sorunların uyumunu belirgin biçimde bozmadığı ve klinik belirtilere yol açmadığı durumu ifade eder. Ancak gençlik çağının sonuna yaklaşıldığında, yaşama atılma zamanı gelen ancak kendini buna hazır hissetmeyen ve hazırlanacak zamanının kalmadığını fark eden gençte kimlik duygusunun eksikliği daha yoğun biçimde hissedilir. Bu durumda gencin uyumunu tümüyle bozan akut bir ruhsal rahatsızlık ortaya çıkabilir ve bu durum “akut kimlik bocalaması” olarak adlandırılır (Dereboy 1993, Dereboy 1997b, Demir ve ark 2009).

Kimlik bunalımı her gençte aynı yolu izlemez. Kendilerini genelde olumlu biçimde değerlendiren ve seçici özdeşimler yapabilen gençlerde bunalım sürecinde kimlik duygusu daha baskındır. Bu gençler için kimlik bunalımı evresi aşırı bir zorlanma ya da sıkıntı anlamına gelmez. Ama bazı gençler, kendilerinde gördükleri olumsuzlukların yoğunluğu nedeniyle bütünleştirilmiş bir kimlik duygusu oluşturamazlar ve daha uzun süre kimlik bocalaması yaşarlar (Dereboy ve ark 1994).

Kuramında ruhsal-toplumsal gelişimin 8 evreden geçtiğini belirten Erikson (1968), bu evrelerin her birinin birbiri ile ilişkili olduğunu ve her bir evredeki gelişimin kendisinden önceki evredeki gelişime bağlı olduğunu belirtmiştir. Her evrede birbirine karşıt duygular(biri olumlu biri olumsuz duygu) arasında çatışmanın ve bu çatışmadan kaynaklanan bir ruhsal toplumsal bunalımın yaşanması söz konusudur. Bir bunalımın nasıl çözümlendiği sonraki evrelerde yaşanacak bunalımların da nasıl çözümleneceğini belirler. Ayrıca aşamalı oluşum ilkesine göre birey, belirli bir evrenin içinde olsa bile daha önceki gelişim evrelerine özgü bunalımları yeniden yaşayabilir, önceki evrelere doğru gerileme söz konusu olabilir (Dereboy 1993, Dereboy 1997a).

Aşamalı oluşum evrelerinden ilki temel güvene karşı temel güvensizlik (umut) evresidir. Anne ile kurulan ilişkiden çıkarılan temel güven duygusu, sonraki yıllarda yakın ilişkilerin sağlamlığına ve beklendiğinde doyuma ulaşılacağına güvenmeyi sağlamaktadır. Beklendiğinde doyumun geleceğine güven duyulamayan durumlarda güvensizlik duygusu ortaya çıkar. İkinci basamak özerkliğe karşı utanç ve kuşku (irade gücü) olarak tanımlanmaktadır. Özerklik duygusu, çocuğun denetimi kendi ellerine almasını anlatır.

Çocuk kendini ortaya koymaya çalışırken başkalarının onu izlediğini, değerlendirdiğini de bilir ve bu utanma duygusunu getirir. Çocuk kendi iradesini annesinin iradesinin önüne geçirme denemeleri yaparken yoğun utanç duygusunun etkisi altında kalır ya da bırakılırsa özerklik denemelerinden kaçınmak zorunda kalır (Dereboy 1993). Girişime karşı suçluluk (amaç) üçüncü evredir. 3 yaşına doğru çocuğun nasıl bir insan haline geleceğini bulması gerektiğini belirten Erikson (1968), çocuğun artık çevrede daha özgür biçimde ve daha çok hareket etmeyi öğrendiğini ve böylece daha çok, daha geniş amaçlar elde ettiğini, dilinin geliştiğini ve hem dilinin hem de hareketinin gelişmesi ile girişimciliğin de arttığını ifade etmiştir. Çocuğun girişimlerinin cezalandırılması ya da desteklenmemesi suçluluk duygusunun gelişmesine neden olur. 4. evre olan işyapıcılığa karşı aşağılık duygusu (yeterlik) olarak nitelenen evrede yaptığı işlerle çevresi tarafından tanınan çocuk işyapıcılık yani yeterlik duygusu geliştirirken, bunu başaramayan çocukta aşağılık (işeyaramazlık) duygusu gelişir. Bu evreyi işyapıcılık duygusu ile tamamlayan kişiler gençlik yıllarında görev belirleme yetisine sahip olacaklardır (Dereboy 1993).

Erikson'un (1968), tüm yaşamı ele alan gelişim kuramında ergenlik dönemi, özellikle ileri ergenlik dönemi, kimlik gelişimi açısından önemli bir evredir. İnsan yaşamının; bebeklik, çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık olarak 5 döneme ayrılabilceğini belirten Arslan ve Arı (2008), bu dönemlerin her birinden diğerine geçişte biyolojik, psikolojik ve sosyal faktörlerin belirleyici bir özelliğe sahip olduğunu ve insan yaşamı açısından ergenliğin bu dönemler içinde en belirgin olan dönem olduğunu ifade etmektedirler. Ergenlik dönemi fizyolojik ve psikolojik değişimlerin gerçekleştiği bir dönemdir. Erikson (1968), ergenliğe kadar bireyin, kimlik krizini yaşamak ve geçmek için gerekli olan psikolojik gelişim, zihinsel olgunluk ve sosyal sorumluluk bakımından yeterince gelişmediğini, bu nedenle ergenliğin kişiliğin geliştiği gelişim evresi olduğunu belirtmiştir. Ergenlik dönemine karşılık gelen bu evre 5. evredir ve kimlik duygusuna karşı kimlik bocalaması (sadakət) olarak nitelendirilmiştir. Ergenlik döneminin daha belirgin ve bilinçli bir dönem olduğunu, bu dönemde bireylerin başkalarının gözlerinde ne oldukları ile kendilerini nasıl hissettiklerini karşılaştırdıklarını ve daha önce öğretilen roller ve beceriler ile günlük hayatın ideal prototiplerini nasıl birleştirecekleri sorusu ile meşgul olduklarını belirten Erikson (1968), ergenlerin bu dönemde önceki yıllardaki krizlerle yeniden yüzleştiklerini ifade etmiştir. Bu yüzleşme bireyi belli seçimler yapması için zorlar ve sonuçta birey, bir inanç ve değerler sistemine bağlanır. Kimlik krizinin olumlu bir şekilde çözülmesi ile genç birey tutarlı bir kimlik duygusuna sahip olur; bununla

birlikte bu kriz olumlu bir şekilde çözülemezse kimlik bocalaması sürecektir. Bu dönemdeki genç birey kültür, renk, giyim, tat vb bakımdan farklı olan kişilere karşı sabırsız, tahammülsüz olabilir. Bu tahammülsüzlüğü bir dereceye kadar anlamak önemlidir çünkü bu tahammül edememe, kimliğini kaybetme duygusuna karşı bir savunma olabilir

Yakınlığa karşı yalnız kalma (sevgi) olarak nitelenen evre 6. evredir. Tutarlı bir kimlik duygusu geliştiren birey, diğer insanlarla yakın ilişkiler kurabilir. Ancak kimliğinden emin olmayan genç kişilerarası yakınlıktan kaçınır ya da kendisini doğru kaynaşmaların olmadığı ya da gerçek olmayan yakınlıkların içine atar (Erikson 1968). 7. evre üreticiliğe karşı durağanlık (bakım verme) olarak tanımlanmıştır. Orta yaşlılığa karşı gelen ruhsal-toplumsal bunalım üreticilik ve durağanlık arasındaki çatışmadır. Üreticilik ile kastedilen kişinin ürün verme isteği, gelecek kuşağın en iyi biçimde ortaya çıkarılması için çabalamasıdır. Bu evrenin dirimsel gücü olan bakım verme yetisi de bireyin çocuklarına yönelik ilgisini, onları iyi ve sağlıklı biçimde yetiştirme çabasını ifade eder. Bu çabanın ve isteğin olmadığı yerde durağanlık duygusu öne geçer. Ve son evre yaşlılığa karşılık gelen bütünlüğe karşı yılgınlık (bilgelik) olarak tanımlanan evredir. Bütünlük duygusu yaşlı insanın kendi seçtiği yoldan yürüdüğünü fark etmesi, bu yolu sevmesi ve anlamlı bulmasıdır. Bütünlük duygusunun yokluğunda ise sürdürülen yaşama ilişkin yoğun pişmanlıklar ve doyumsuzluklar söz konusudur. Yaşamının amacına ulaşmamış olduğunu düşünen ancak yapılan yanlışları düzeltmek ve işe yeniden başlamak için zamanının kalmadığını bilen birey yılgınlık duygusu yaşar, ölümü kabullenemez ve ölüme giderek yaklaşıyor olmaktan dolayı sıkıntı yaşar (Dereboy 1993).

1.2 Bağlanma ve Bağlanma Kuramı

Bağlanma ile ilgili literatüre bakıldığında ilk çalışmaların John Bowlby ile başladığı görülmektedir. Bowlby'nin London Child Guidance Clinic'deki deneyimleri ona çocuğun kişiliğinin gelişiminde ebeveynleri ile etkileşiminin oynadığı rol ve bu etkileşimin ebeveynlerin anne babası ile olan ilk deneyimlerinden nasıl etkilendiği ile ilgili fikir vermiştir. İlk sistematik çalışmaları da burada 44 hırsız çocuğu kontrol grubu ile karşılaştırdığı bir çalışma ile başlamıştır. Kontrol grubu ile karşılaştırıldığında hırsız çocukların arasında anne-çocuk ayrılığının ya da maternal ilgi yoksunluğunun daha çok olduğunu bulmuştur. 1950'lerde Bowlby küçük çocukların ayrılığa nasıl tepki verdiklerini araştırmaya başlamış, kuşların ayrılık anksiyetesi ve yakınlık arayışının tanımlarını bulmuştur. 1950'lerin başlarında DSÖ (Dünya Sağlık Örgütü) tarafından toplanan bir

Çalışma grubunun üyelerinden etkilenmiştir. Üyeler arasında Piaget, Lorenz ve Margaret Mead vardır. 1953’de Ainsworth Bowlby’in araştırma grubunun çalışmalarından etkilenmiş, daha sonraları Ganda bebeklerini ve onların annelerini evlerinde gözlemleyerek bir projeye başlamıştır. 20 yıldan fazla Bowlby bir bebek kliniğindeki anneleri izlemiş; anne ocuk etkileşimi ile ilgili oradaki gözlemlerinden ve annelerin çocuklarının davranışları ile ilgili anlattıklarından çeşitli bildiriler ortaya çıkarmıştır. Bu sıralarda Uganda’da Ainsworth Ganda bebekleri ile ilgili çalışmasına başlamış daha çok acıktıklarında, incindiklerinde ya da korktuklarında ve anneleri uzaklaştığında ya da kısa süreliğine ayrıldığında bebeklerin anneleri ile iletişim kurmak için yaptıkları araştırmadan etkilenmiştir. Bunlar annenin dünyayı keşfetmede nasıl bir güvenli temel olarak kullanıldığının ve güvenli bir sığınak olduğunun kanıtlarıdır. Ainsworth’un çalışmaları devam ederken Bowlby “Attachment and Loss” cildi üzerinde çalışıyordu. Bowlby’nin bu çalışması 3 cilt halinde yayınlandı. İlk cilt “Attachment” 1969’da; ayrılma ile ilgili olan 2. cilt 1973’de ve kayıp ile ilgili olan 3. cilt ise 1980’de yayınlanmıştır (Ainsworth ve Bowlby 1991).

Bağlanma kuramını açıklamaya geçmeden önce birbirine yakın iki kelime olan bağlanma ve bağımlılık arasındaki anlam farklılığına değinmenin yararlı olacağı dşnlmektedir.

Ainsworth (1969), bağımlılık ve bağlanma kelimelerinin bebeğın annesi ile olan ilişkisini karakterize etmek için kullanıldığını belirtmiş, bu kelimelerin bir şekilde örtüşse de eř anlamlı olmadıklarını vurgulamıştır. Bağımlılık, bireysel farklılıkların olduğı farklı öğrenme öykülerini yansıtan genel bir kişilik özelliğidir. Bağımlılık, ğrenme teorisyenleri tarafından, bebeğın annesi ile olan bağımlılık ilişkisinden ğrendiğı ve onunla etkileşimi ve ondan aldığı bakım ve ilgi ile pekişen davranış sınıfı olarak grlmştir. Bağımlılık yardıma ihtiyaı olduğı anlamına gelir. Bağımlılık olarak tanımlanan davranışlar sadece diğerk işilerle iletişim kurmayı ve onlara yakınlık aramayı içermez aynı zamanda onlardan yardım ve onay aramayı da içerir. Bağımlılık olgunlaşmamış olmayı ima eder ve bağımsızlık kelimesinin zıt anlamlısıdır. Bağlanma kelimesinin, genellikle Freud’dan bu yana psikanalitik yazarlar tarafından sevgi ilişkilerini tanımlamak için kullanıldığını belirten Ainsworth (1969), bu kelimenin şimdiki kullanımının ise Bowlby’den geldiğini ifade etmiştir. Ainsworth (1969), ocuğın annesine bağı ile ilgili yeni yaklaşımlar önerme

amacı ile Bowlby'nin bağımlılık kelimesinin yerine bir kelime aradığını ve daha sonra bağlanma kelimesini kullanmaya başladığını vurgulamıştır.

Bowlby (1969), anne figürüne bağımlı olmak (dependence) ve ona bağlanmanın (attachment) farklı şeyler olduğunu belirtmiş, bağımlılığın pasif kavramının tersine bağlanmanın aktif doğasını vurgulamıştır (Ainsworth ve Bowlby 1991). Bowlby (1969), yaşamın ilk haftalarında bebeğin annesinin yardım ve hizmetine bağımlı olduğunu ancak henüz ona bağlanmadığını; bunun tersine, başka yabancılar tarafından bakılan 2-3 yaşındaki çocuğun annesine bağımlı (dependent) olmadığı halde ona güçlü bir şekilde bağlı (attachment) olduğuna dair kanıtlar gösterdiğini belirtmiştir. “Dependence” terimi bir bireyin yaşamak için bir başkasına dayandığı bağlamı ifade eder. Bununla birlikte “attachment” bir davranış biçimini tanımlamak için kullanılmaktadır ve sadece tanımlayıcıdır. Bu farklı anlamların bir sonucu olarak, bağımlılık (dependence) doğuştan en yüksekken ve olgunluğa ulaşana dek az ya da çok sabitken/sürerken bağlanma (attachment) doğuştan yoktur ve bebek 6 aylık olana dek görülmez.

Çocukların sosyal ve duygusal gelişimleri üzerinde ilk/erken ilişkilerin önemini vurgulayan ilk araştırmacılardan olan Bowlby, bağlanma kuramını geliştirmiştir (Wilson 2001). Bowlby (1969,1973)'e göre, insanlar içsel bir psiko-biyolojik sistem (bağlanma davranış sistemi) ile doğarlar ve bu sistem ihtiyaç duyulduğunda insanları diğer insanlar (bağlanma figürü) ile yakınlık kurmak için motive etmektedir. Bağlanma davranışını başka birine yakınlık arama ve ondan yakınlık elde etme olarak tanımlayan Bowlby (1969), bebeğin yakınlık sağlamaya çalıştığı kendisi için önemli olan kişileri ise bağlanma figürü olarak tanımlamakta, bağlanma figürünün doğumdan itibaren bebeğe bakım veren, onunla etkileşimde bulunan kişiyi temsil etmekte olduğunu vurgulamaktadır.

Bowlby (1969), bağlanmanın çeşitli davranışlarla gösterildiğini, bunlardan en yaygın olan ağlama, gülümseme, tutunma ve takip etme olduğunu ve her birinin gelişimin erken dönemlerinden itibaren anneye yaklaşmayı sağladığını belirtmiştir. Bowlby (1969)'e göre bağlanma için ortaya konan davranışlar 2 grupta sınıflandırılabilir: “Signaling behaviour”(anneyi çocuğa getirmeyi sağlar) ve “Approach behaviour” (çocuğu annesine getirmeyi sağlar). Bowlby (1969), “signaling behaviour”ı ağlama, gülme, seslenme ve belli jest/mimikler olarak nitelendirmiştir. Bunlar sosyal davranışlar olarak sınıflandırılabilirler ve annenin çocuğa yaklaşmasını artırır. “Approach behaviour”, bebeği annesine getiren ya

da onu orada tutan davranışlardır. Bu davranışlardan birincisi yaklaşımının kendisi (takip etme ve aramayı da içerir), ikincisi tutunmadır.

Evrimsel bakış açısına göre yakın ilişkiler bebeğin yaşama şansını artırarak güvenlik ve koruma sağlarlar. Bebek bakım vereninden ayrıldığında ya da bakım veren ile aradaki bağ bir şekilde tehdit altında olduğunda içsel davranışsal sistem aktive olur ve yakınlık arama davranışları (ağlama gibi) gösterilir (Lyddon ve Sherry 2001). Bağlanma figürlerinin yakınlık elde etme hedefleri olduğunu ve tüm yaşlardaki bireylerin ihtiyaç duyduklarında bağlanma figürlerine yakınlık arama ve bu figürlerden ayrı kaldıklarında sıkıntı yaşama eğiliminde olduklarını belirten Mikulincer ve ark (2003), bağlanma figürlerinin fiziksel ve duygusal güvenli bir liman sağladıklarını, sıkıntıyı azalttıklarını ve destek ve rahatlık kaynağı olduklarını belirtmiştir. Bowlby (1969) ise bağlanmanın önemli bir avantajının bebeğin yaşamak için gerekli olan çeşitli aktiviteleri annesinden öğrenmesi için fırsat sağlaması olduğunu ifade etmiştir. Ancak bunun asıl aranan avantaj olmadığını belirten Bowlby (1969), buna neden olarak; öncelikle bağlanma davranışının öğrenme tamamlandıktan sonra yetişkinliğe de taşınmasını; daha sonra ise bağlanma davranışının alarm durumlarında daha yoğun olmasını göstermektedir. Bowlby (1969)'e göre öğrenme, bu soruların cevabı değildir; bağlanmanın önemli bir avantajı tehlikelerden korumasıdır.

Kişi için avantajları olan bağlanma davranışı, kişinin ihtiyaç duyduğunda çevresinden yardım ve destek isteyip istememesi üzerinde de etkilidir. Bowlby (1973), ihtiyaç duyulduğunda bağlanma figürü ile kurulan uygun etkileşimin bağlanma sisteminin uygun bir şekilde işleminin, güvenli bağlanma duygusunun gelişmesini sağladığını ve sıkıntıyı azaltmak/gidermek için destek ararken güvenli olma duygusunu artırdığını belirtmiştir. Kişinin bağlanma figürleri ulaşılabilir ve destekleyici olmadığında güvenli bağlanma duygusuna ulaşılmaz ve yakınlık aramaktan çok duygusal düzenleme stratejileri (ikincil bağlanma stratejileri, kaçınma ve anksiyete) gelişir.

Yakınlık aramayı uygun bir seçenek olarak değerlendirmek yakınlık, destek ve sevgi elde etmek için enerjik ve tutarlı girişimlerde bulunma ile sonuçlanır (Mikulincer ve ark 2003). Bağlanma ile ilgili literatürde bu girişimlere “hyperactivating strategies” adı verilmektedir çünkü bunlar bağlanma figürüne ulaşana kadar ya da güvenlik duygusu oluşana kadar çaba sarfetmeyi ya da dikkat etmeyi gerektirir. “Hyperactivating strategies”, partnerin ilgisini ve desteğini sağlamak için ona tutunma/yapışma girişimleri, ona yakın olma çabası şeklinde gösterilir (Mikulincer ve Shaver 2005). Yakınlık arama uygun

olmayan bir seçenek olarak değerlendirildiğinde yakınlık ve destek aramanın engellenmesi ve stresle tek başına baş etme girişimleri ortaya çıkar. Duygusal düzenlemedeki bu ikincil stratejilere “deactivating stratejiler” denir. Çünkü bunların başlıca amacı bağlanma sistemini pasif (deactive) olarak korumak ve böylece bağlanma figürünün ulaşılamaması nedeniyle ortaya çıkabilecek engellenmeyi ve sıkıntıyı önlemektir (Mikulincer ve ark 2003). Bu stratejiler bağlanma ihtiyaçlarının ve yakın ilişkilerde duygusal bağlılığın, samimiyetin ve bağımlılığın inkar edilmesini içerir. Ayrıca tehlike ve bağlanma ile ilgili işaretlerin ve korku ve bağlanma ile ilgili düşüncelerin reddini içerir. Bu eğilimler diğerlerine olan bağımlılığı azaltır (Mikulincer ve Shaver 2005).

Yukarıdaki bilgiler ışığında her bir bağlanma ile ilişkili stratejinin bir amacının olduğu belirtilebilir. Güvenli temeldeki stratejilerin amacı stresi hafifletmek, kişinin kaynaklarını kurmak iken ikincil bağlanma stratejilerinin amacı bağlanma sistemi aktivasyonunu yönetmek, yakınlık arama girişiminin engellenmesinden kaynaklanan acıyı azaltmak ya da ortadan kaldırmaktır (Mikulincer ve ark 2003).

Yukarıda bağlanma kuramının, bebeklik döneminde birincil bakım veren kişi- genellikle anne- ile ve diğer önemli kişilerle kurulan ilişkileri açıklayan bir kuram olduğu belirtilmiştir. Bebek doğuştan bağlanmanın kurulması için onu donanımlı kılan bir davranışsal sisteme sahip olmakla birlikte Bowlby (1969), bağlanmanın kurulduğunu gösteren işaretlerin bebek belli gelişim dönemlerine ulaştıktan sonra gösterildiğini belirtmiştir. Bundan sonraki bölümde bağlanmanın nasıl kurulduğu anlatılacaktır.

1.2.1 Bağlanmanın Kurulması

Bebek yeni doğduğunda sadece aktive olmaya hazır bir dizi davranışsal sistemle donanmış değildir. Aynı zamanda bu her bir sistem onunla ilgili uyaranlar tarafından aktive olmaya, sonlanmaya ve uyaranlar tarafından güçlenmeye ya da zayıflamaya eğilimlidir. Bu sistemlerin arasında daha sonra bağlanmanın gelişimini sağlayan yapı taşları vardır. Bunlara örnek, ağlama, emme, tutunma ve yönelmedir. Bunlara ek olarak sadece birkaç hafta sonra gösterilen gülümseme ve agulama ve birkaç ay sonra da emekleme ve yürüme örnek verilebilir (Bowlby, 1969).

Bowlby (1969), bağlanma davranışının gelişimini 4 faza bölerek anlatmış ancak bunlar arasında keskin sınırların olmadığını belirtmiştir. Bağlanma siklusunun **birinci fazı** sırasında bebek, insanlara karşı belli şekillerde davranır ancak bir kişiyi diğerlerinden ayırt

etme yeteneği yoktur ya da sınırlıdır. Bu faz doğumdan itibaren 8 haftalık olana dek genellikle de 12 hafta sürer ve bazı beklenmedik durumlarda ise daha uzun sürebilir. Bu fazda yakın olduğu kişilere karşı bebek gözleri ile izleyerek, tutarak ve uzanarak, gülümseyerek davranır. Genellikle bebek ses duyduğunda ve bir yüz gördüğünde ağlamayı durdurur. 12 haftalık olduktan sonra bebeğin bu arkadaşça tepkileri artar ve daha sonra tüm sosyal tepkilerini spontan biçimde verir. Bowlby (1969) **ikinci bağlanma fazının** diğer kişiler arasında ayrımın yapılmaya ve belli bir bakım veren kişinin tercih edilmeye başlanması ile başladığını belirtir. Bu fazda bebek, faz 1 de olduğu gibi insanlara karşı arkadaşça davranmaya devam eder ancak annesine karşı diğerlerine olduğundan daha farklı biçimde davranır. Bu ayrım bebek 8-12 haftalık iken başlar ve yaklaşık 6 aylıkken sona erer ya da bazı durumlarda daha uzun sürer. Ainsworth ve ark (1978) bağlanmanın Bowlby'nin bağlanma siklusunda **3. fazda** ortaya çıktığını belirtirler. Bu fazda bebek sadece insanlara karşı olan davranışlarını ayırt etmez; ayrıca tepkileri anneyi izleme, döndüğünde onu karşılama ve onu keşif için güvenli bir temel olarak kullanma şeklinde genişler. Faz 3, bebek 6-7 aylıkken başlar ancak özellikle belli bir figürle az iletişimi olan bebeklerde belki 1. yaştan sonrasına gecikebilir ve 2 yaş ve 3. yaşa kadar devam edebilir. Bowlby (1969), bağlanma siklusunun **4. fazının** özelliğinin, bebeğin bakım verenin özgürlüğünü anlaması olduğunu belirtmiştir. Bu faz, çocuğun 2. yaş gününde başlar ve birçok çocuk için ise 3. yaşa doğru ya da 3. yaştan sonra ortaya çıkar.

Bireyin her bir evrede gösterdiği bağlanma davranışı farklılık göstermektedir ve daha önce de belirtildiği gibi önemli diğerleri ile etkileşimlerde eğer diğer kişi ihtiyaç duyulduğunda ulaşılabiliriyorsa, bağlanma ihtiyaçlarına duyarlı ise ve yakınlık ihtiyacını karşılıyorsa güvenli bağlanma duygusunun kurulması kolaylaşacaktır. Böylece diğerlerinin ulaşılabilir olması ile ilgili olumlu beklentiler ve kendi ile ilgili olumlu bakış açısı oluşur ve bu olumlu inançların çevresinde önemli duygusal düzenleme stratejileri organize olur. Bununla birlikte önemli diğerleri kişinin ihtiyaçlarına duyarlı olmadığında ve ulaşamadığında yakınlık arama stresi azaltmada başarısız olur ve bağlanma güvenliği duygusuna ulaşamaz. Sonuç olarak kendilik ve diğerlerinin olumsuz temsilleri oluşur (Mikulincer ve ark 2003).

Temsillerin nasıl oluştuğu ile ilgili literatüre bakıldığında zaman; Balkaya (2005), bağlanma kuramını bilgi işleme süreçleri açısından ele almış; insanın dikkat süreçlerinin tekrarlara, düzene duyarlı olduğunu ve bağlanmanın kendisine bir “durum/olay” şeması

oluşturma olarak bakılabileceğini söylemiştir. Bağlanma figürleri ile sürekli tekrarlanan ilişki şeklinin, bellekte bir arada toplandığını ve yer edindiğini ifade etmiştir. Bowlby (1973), kişinin bu şekilde zihninde oluşturduğu temsillere **“içsel çalışan model”** adını vermiştir. Buna göre her birey, olayları algılayışı, geleceği tahmin edişi ve planlarını kurmasına yardımcı olarak dünyanın ve onun içinde kendisinin çalışan modellerini oluşturur. Dünya ile ilgili çalışan modelde anahtar özellik kişinin bağlanma figürlerini nasıl tanımladığı, onların nerede olduklarına ve nasıl tepki vereceklerine yönelik inancıdır. Benzer biçimde kişinin kendisi ile ilgili oluşturduğu çalışan modelinde anahtar özellik kendisinin bağlanma figürlerinin gözünde kabul edilebilir olup olmadığıdır. Bunlar temelde kişinin, destek için başvurduğunda bağlanma figürlerinin ulaşılabilir ve ilgili olup olmayacaklarına yönelik tahminine/inancına bağlıdır (ya da onlara ulaşabileceğine inanıp inanmamasına bağlıdır). Balkaya (2005), “içsel çalışan modeller” ile ilgili, belleğin etkisinin çok önemli olduğunu, çünkü bu yaşantıların kodlanarak bellekte tutulduğunu ve daha sonrasında kurulacak yakın ilişkiler için daha önceleri oluşmuş olan inançlara(şemalara) kanıt sağladığını belirtmiştir.

Bowlby’nin söz ettiği içsel çalışan modellerin yaşam boyu aynı kalıp kalmadığı da önemli bir konudur ve bu konuda yapılan çalışmalar ve araştırmalardan söz edilecektir. Ancak bundan önce bağlanma stillerine değinilecektir.

Bağlanma ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Ancak daha önce de belirtildiği gibi ilk çalışmalar Bowlby ile başlamış ve Ainsworth’un çalışmaları ile zenginlik kazanmıştır (Ainsworth ve Bowlby 1991). Bu alanda çalışma yapan Ainsworth ve ark (1978), “Yabancı Ortam” adını verdikleri deneysel bir yöntemle Bowlby’nin kuramını sınamışlar ve ebeveyn çocuk ilişkisi temelinde bağlanma davranışına ilişkin bireysel farklılıkları belirlemişlerdir. Ainsworth ve arkadaşları (1978), çocukların bağlanma davranışlarını güvenli, kaygılı/kararsız ve kaçınan olarak üç kategori içerisinde sınıflamışlardır. Güvenli bebekler bakım verenle fiziksel bir temas ararlar. Diğer bebeklerden, bakım verene karşı kaçınma göstermeme ya da yakınlığa direnç göstermeme bakımından ayrılırlar. Ainsworth ve arkadaşları (1978), aynı zamanda 2 tip güvensiz bağlanma tanımlamışlardır. “Güvensiz/kaygılı, kararsız” bebekler ayrılık sırasında çok fazla stres yaşarlar ve anne döndüğünde yaklaşma ve reddetme davranışlarının karışımını gösterirler. Güvensiz/kaçınan olarak tanımlanan bebekler ise kavuşma epizodlarında bakım verene kaçınan yakınlık gösterirler, bakım vereni görmezden gelirler ya da bakım verenden

uzaklaşarak ya da ona dönerek kaçınma tepkileri verirler. Bu bebekler bakım verenden ayrıldıklarında küçük bir sıkıntı gösterirler ve yabancıya da bakım verene benzer tepki verme eğilimindedirler (Wilson 2001).

Buraya kadar bağlanmanın nasıl kurulduğu, kurulan ilişkilerin nasıl zihinsel temsiller oluşmasına neden olduğu ve sonuçta ortaya çıkan bağlanma stilleri ile ilgili bilgi verilmiştir. Yukarıda da değinildiği gibi önemli bir nokta içsel çalışan modellerin değişip değişmediği, yaşam boyu aynı kalıp kalmadığıdır. İmamoğlu ve İmamoğlu (2006), ilk bağlanma ilişkilerinin yetişkinlikte kişilerin işlevselliğini etkilediğini belirtmişler ancak bu konuda yapılan başka çalışmaların kişilerin farklı kişilerarası bağlamlardaki deneyimlerine bağlı olarak çoklu zihinsel bağlanma modelleri geliştirebileceklerini vurgulamışlardır. Bu nedenle her ne kadar bağlanma stilleri kişilerin sürekli/süreğen özelliklerini yansıtsa da kişilerin ilişkilerdeki çalışan modelleri ya da beklentileri o bağlam için farklı olabilir ve bağlanma davranışı da bu beklentilerin farklı olması nedeniyle değişebilir. Yetişkinlikteki temsillerin daha çok çeşitlilikte ilişki deneyimine temellenmiş olacağı için yetişkinlerde bağlanma temsillerinin çocukluk temsillerinden daha karmaşık olacağını belirten İmamoğlu ve İmamoğlu (2006), böylece bebeğin temel bakım verenle ilk deneyimlerinin baskın bir eğilime neden olsa da kişinin ayrıca belirli bağlanma deneyimlerine tepki olarak başka bağlanma düzenlemeleri ya da stratejileri geliştirebileceği söylemiştir. Bundan sonraki bölümde bu konuda yapılan çalışmalara ve bu çalışmaların bulgularına değinilecektir.

Bowlby (1969), içsel çalışan modellerin sonra kurulan ilişkileri etkilediğini ifade etmiş, bağlanmanın sürekliliğinden bahsetmiştir; ancak anne ve bebek arasındaki tutarlı ve sabit ilişkinin sonraki yıllarda ortaya çıkan olaylar tarafından değişebileceğini gösteren kanıtlar olduğuna da dikkat çekmiştir. Kaza ya da kronik bir rahatsızlık çocuğu daha muhtaç hale getirebilir ve annesi daha koruyucu olabilir. Annedeki depresyon anneyi daha az sorumlu hale getirebilir. Herhangi bir şey annenin çocuğu reddetmesine neden olabilir ya da sevginin kaybedilmesi nedeniyle çocuk daha yapışkan davranabilir. Yeni bir bebeğin gelişi ya da bebeğin anneden bir süreliğine ayrılması nedeniyle aralarındaki etkileşim daha da kötüleşebilir (Bowlby 1969). Iwaniec ve Sneddon (2001), da içsel çalışan modellerde değişiklik olabileceğini belirtmiş, değişikliğe neden olabilecek faktörleri bebek ve bakım veren arasındaki ihmal ve reddetme gibi bakım ilişkisi, önemli yaşam olayları ya da ilişkilerdeki pozitif ya da negatif değişiklikler olarak sıralamıştır. Örneğin memnun eden

yakın bir ilişki güvensiz çalışan modeli daha güvenli yapabilirken, tersine güvensiz bir ilişki yaşamak güvenli çalışan modeli daha güvensiz yapabilir. Iwaniec ve Sneddon (2001), yaptıkları çalışma sonucunda, güvenli olarak sınıflanan çocukların çoğunun yetişkinlikte de güvenli olduğunu bulmuşlardır. Çocuklukta güvenli olarak sınıflanan sadece bir kişi yetişkinlikte kaçınan olarak bulunmuş, bu kişinin çocukluk döneminde babasının intiharı dahil çeşitli travmatik olaylar yaşadığı görülmüştür. Kaçınan olarak sınıflandırılan çocukların çoğu yetişkinlikte de kaçınan olarak değerlendirilmiş, 3'ü daha sonra güvenli olarak sınıflandırılmıştır. Bu çocukların her birinin yeni ve duygusal olarak daha gelişmiş çevrelerde yaşadıkları anlaşılmıştır. Kaygılı gruptaki çocuklarda daha çok değişme olduğu bulunmuş; sadece bir birey hem çocuklukta hem de yetişkinlikte kaygılı olarak değerlendirilmiş, 2 kişi kaygılıdan kaçınan bağlanmaya doğru değişmiş, kaçınan yetişkinler olmuştur.

Rice ve ark (1995), bağlanmanın zamanla aynı kalıp kalmadığını, güvenli bağlanmanın ebeveynlerden sağlıklı ayrılmayı kolaylaştırıp kolaylaştırmadığını ve güvenli bağlanmanın üniversite yaşamına başarılı uyumu sağlayıp sağlamadığını araştırmışlardır. Bu çalışmanın sonucuna göre öğrencilerin ebeveynlerinin ve arkadaşlarının ulaşılabilir ve sorumlu olmaları konusundaki algılarının dereceleri arasında 1. sınıfta ve daha üst sınıflarda bir fark yoktur. Bağlanmanın gelişimsel işlevi zamanla aynı gibi görünmektedir. Çalışmanın önemli bir bulgusu 1. sınıfta güvensiz olarak sınıflandırılan bireylerin üçte birinin daha sonra güvenli bağlandıklarının bulunmasıdır. Bu değişimin nedeninin problemlili, güvensiz öğrenci-ebeveyn bağlanmasının etkilerini iyileştirmek için başka bağlanmalar geliştirilmesi olabileceği gibi gelişimsel sürecin de sonucu olabileceği belirtilmiştir.

Sroufe ve ark (1999) da ilk yaşantıların genellikle patolojiye neden olan gelişimsel dinamiklerde önemli rol oynamakla birlikte çocuk ve bağlamın karşılıklı olarak birbirini etkilediğini ve sonraki yaşantıların da önemli olduğunu belirtmişler; ayrıca çevrenin çocuğun uyum özelliğini değiştirebileceğini, bireyin sadece ilk yaşantılarının değil tüm yaşantılarının bir ürünü olduğunu vurgulamışlardır.

Gloger-Tippelt ve ark (2002), bağlanmanın sürekliliğinde yaşamın ilk 6 yılının önemli olduğunu, genel olarak orta sınıf ailelerde yaşam şartları sabit olduğunda bağlanma stillerinde sürekliliğin olduğunu ve ayrıca annelerin bağlanma ile ilgili zihinsel temsillerinin de kuşaklar arası geçişte önemli olduğunu belirtmişlerdir. Çoğu düşük riskli

orta sınıf kişilerden oluşan 28 ailedeki bağlanma paternlerini inceledikleri araştırmalarında, 6 yaşındaki çocuklarda bağlanma temsillerini değerlendirmek için bebek oyununda hikaye tamamlama ile ilgili bir yöntem kullanmışlardır. Bu araç ile bebeklikten 6 yaşa kadar güvenli ve güvensiz bağlanma stillerinin sürekliliğini boylamsal olarak incelemiş; ayrıca, bebeklikteki bağlanma davranışı ve okul öncesi dönemdeki bağlanma temsilleri arasındaki bağlantı ile bunlar ve annenin bağlanma temsilleri arasındaki bağlantıları değerlendirmişlerdir. Sonuçta Bowlby'nin bakımın sabit olduğu koşullarda ilk 5 yılda bağlanma ile ilgili ilk çalışan modellerin sürekliliğinin arttığı önerisi desteklenmiştir. Güvensiz bağlanma için süreklilik güvenli bağlanmadan daha yüksek çıkmıştır. Bu bulgular; gelişimsel açıdan bağlanmanın anneden bebeğe ve okul öncesi çocuğa geçtiğinin düşünülebileceği, annenin duyarlı davranışının çocuğun güvenli ya da güvensiz bağlanması üzerinde önemli etkisinin olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Başka bir çalışmada Brumbaugh ve Fraley (2006), insanların yeni romantik ilişkilere başladıklarında genellikle geçmişte yaşadıkları ilişki paternlerini tekrar oluşturdıklarını ve bunun nedeninin insanların geçmişte edindikleri çalışan modellerin tekrar şimdiki ilişkiyi etkilemesi olduğunu belirtmişlerdir. Bu sürecin bağlanma stillerinin zamana ve bağlama göre sürekliliği ile ilgili olduğunu düşünerek bir araştırma yapmışlardır. Araştırmalarında 3 noktaya değinilmiştir:

1. Çalışan modeller yeni ilişkisel bağlamlara genel mi yoksa seçici biçimde mi uygulanır? Çalışan model eğer genel (general) bağlamda işlev görüyorsa insanların geçmişteki ilişkileri güvenli ise yeni ilişkileri geçmişteki kişileri temsil etmese de güvenli hissedeceklerdir. Tersine eğer çalışan modeller seçici bir biçimde uygulanıyorsa insanların geçmişteki ilişkileri güvenli ise yeni ilişkilerinde sadece bu kişi önceki partneri temsil ediyorsa güvenli hissedeceklerdir.

2. Çalışan modellerin rolü incelenmiştir. Yetişkin bağlanma çalışmalarının çoğu insanların belli bir ilişkideki kişi ile ilgili düşünce biçimini değil genel olarak yakın ilişkilerdeki düşüncelerini değerlendirir

3. Katılımcıların geçmişteki romantik ilişkilerinin bağlanma temsillerinin transfer edildiği bağlamı etkileyip etkilemeyeceği incelenmiştir.

Brumbaugh ve Fraley (2006), spesifik olarak önceki partnerini temsil eden kişilere karşı insanların daha kaygılı ve biraz daha az kaçınan hissetme eğiliminde olduğunu

bulmuşlar, bunun nedenini, kişinin eski partnere benzemesi nedeniyle güvenilir ve inanılır biri olup olmadığına ilişkin kaygının oluştuğu, aynı zamanda daha önceki partnere benzediği için yeni partnere kendilerini daha yakın/alışılmış hissedebilecekleri şeklinde açıklamışlardır. Çalışmalarının sonucunda bağlanma stillerinin farklı romantik ilişkiler karşısında sabit (stabil) olduğunu bulan araştırmacılar, bunun insanların bağlanma stillerinin değişmeyeceği anlamına gelmediğini, önceki araştırmaların güvensiz kişilerin güvenli bir partnerle eşleştğinde güvenli hale gelebileceğini gösterdiğini vurgulamışlardır. Böylece Brumbaugh ve Fraley (2006)'ın çalışmaları da bağlanmanın çalışan modellerinin yeni ilişki bağlamlarına hem genel hem de spesifik yollarla uygulandığını göstermiştir.

İmamoğlu ve İmamoğlu (2006), bebeklikte kurulan bağlanmanın yetişkinlikte kurulan ilişkileri de etkilediğinin bilindiğini, ancak “bağlanmanın, bebeklikte kurulduğu şekliyle değişmeden yetişkinliğe kadar taşınıp sürdürülüyor mu yoksa bağlanmanın özelliği kişilere göre değişiyor mu” sorusunun tartışma konusu olduğunu belirtmişlerdir. Bu soruyu Türk üniversite öğrencileri örneklemini üzerinde yaptıkları araştırmada inceleyen İmamoğlu ve İmamoğlu (2006), Türk örnekleminde katılımcıların ailelerine, yaşıtlarına ve romantik ilişkilerine karşı farklı bağlanma düzenlemeleri bildirmelerini beklemişler, ayrıca belli bir bağlanma stilinde genel olarak yüksek puan alanların farklı bağlamlarda onu daha çok sergileyeceğini düşünmüşlerdir. Çalışmalarının sonunda bağlanma stilini kişilik özelliği olarak gören Bowlby'nin anlayışının desteklendiğini görmüşlerdir. Diğer taraftan bireylerin belirli ilişki bağlamında kendilerini güvenli ya da güvensiz hissetme derecelerinin o ilişkilerin özelliklerine göre değiştiğini bulmuş, böylece bu çalışmanın aynı zamanda bağlanma stiline bağlama bağlı bir değişken olduğu görüşünü de desteklediğini vurgulamışlardır. Yani genel bağlanma düzenlemelerinden bağımsız olarak bireyler bazı ilişkilerde diğerlerine göre daha güvenli hissettiklerini bildirmişlerdir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre bireyler, aileleri ve yaşıtları ile olan ilişkilerinde romantik ilişkilere göre kendilerini daha güvenli hissettiklerini bildirmişler; romantik ilişkilerde ve yaşıtları ile ilişkilerinde ise aileleri ile olan ilişkilerine göre daha çok saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri göstermişlerdir. Bu çalışmada aile ilişkileri en güvenli bağlamı, romantik ilişkiler en düşük güvenli bağlamı oluşturmuş, yaşıtlarla ilişkiler ise arada bir düzeyde yer almıştır.

İmamoğlu ve İmamoğlu (2006)'nın çalışması; bağlanma stiline diğer ilişkilere taşındığını ancak bu stilin diğer kişilerle kurulan ilişkilerin özelliklerine göre de değişebildiğini göstermiştir. Böylece bu araştırmanın sonuçları ile bağlanmayı kişilik

özelliği olarak gören Bowlby'nin görüşlerinin yanı sıra kişinin belirli bağlanma deneyimlerine tepki olarak başka bağlanma düzenlemeleri ya da stratejileri geliştirebileceğini belirten araştırma sonuçları da desteklenmiştir.

Bağlanmanın sürekliliği konusunda yapılan başka çalışmalar (Overall ve ark 2003, Doheerty ve Feeney 2004), ise bebeklik döneminde anne birincil bağlanma figürü iken ilerleyen dönemlerde- ergenlikte ve yetişkinlikte- annenin birincil bağlanma figürü olmayı sürdürüp sürdürmediği, ergenlik döneminde önemli olan arkadaşların annenin yerini alıp almadığı konusuna yoğunlaşmışlardır. İlerleyen bölümde ergenlikte ve yetişkinlikte bağlanma başlıkları altında bu araştırmalara ve bulgularına değinilecektir.

1.2.2 Ergenlikte Bağlanma

Çocukluktaki ve yetişkinlikteki bağlanma davranışları arasındaki köprünün kurulabilmesi için ergenlik döneminde güvenli bağlanmanın nasıl geliştiğinin anlaşılması gerekir. İçsel çalışan modeller ergenlik döneminde gelişimini tamamlar ve bu nedenle ergenlik dönemi bağlanma açısından önemlidir. Ergenlerde bağlanma güvenliğinin nasıl geliştiğini ve bunun duygusal, sosyal ve zihinsel süreçleri nasıl etkilediğini anlayabilmek için ergenlik döneminde ebeveynlerle kurulan bağlanma ilişkisinin incelenmesi gerekmektedir (Günaydın ve ark 2005).

Bowlby (1969), ergenlik döneminde çocuğun ebeveynlere bağlanmasının zayıfladığını ifade etmiştir. Bu dönemde diğer yetişkinler ebeveynlerle aynı düzeyde ya da daha fazla önemli olmaya başlar ve yaşlılara cinsel çekim gelişmeye başlar. Ergenler bağlanma açısından farklılık gösterebilirler. Bazı ergenler kendilerini ebeveynlerinden tamamen kopararak bir uçta yer alırken, bazıları diğer insanlara bağlanma davranışı gösteremeyerek diğer uçta yer alırlar. Ergenlerin büyük çoğunluğu ise ortada yer alır; ebeveynlere bağlanma güçlülüğünü korur ancak diğerlerine olan bağlar da aynı zamanda çok önemlidir. Birçok bireyde ebeveynlere olan bağlılık yetişkinlikte de devam eder ve davranışı oldukça etkiler. Ergenlikte ve yetişkinlikte bağlanma sadece ailenin dışındaki kişilere değil aynı zamanda gruplara ve kurumlara-okul, çalışma grubu, dini ya da politik grup- yönlendirilebilir ve bunlar ikincil bağlanma figürleri haline bazıları için de birincil bağlanma figürleri haline gelebilir.

Sable (1997), Bowlby'nin bağlanmanın bileşenlerinin yetişkinliğe doğru uzandığına ve bunun güvenlik duygusunu, yaşantılara ve ilişkilere verilen anlamı

etkilediğine inandığını ifade etmiştir. Doheerty ve Feeney (2004), çocukluk, ergenlik ve yetişkinlikte duygusal destek ihtiyacının karşılandığı bağlanma figürlerinde değişiklik olup olmadığını incelemişlerdir. Ergenlik ve ilk yetişkinlik boyunca arkadaşlar ve romantik partnerlerin duygusal destek ihtiyacını karşılamak için ebeveynlerin yerine konulurken yetişkinlikte, romantik partnerlerin ve arkadaşların yanında ebeveynlerin ve kardeşlerin de bağlanma figürü olma potansiyeline sahip olduğunu belirten Doheerty ve Feeney (2004), yaptıkları çalışma sonucunda en yaygın olarak bildirilen bağlanma figürünün partner, sonra anne, baba, kardeş, arkadaş ve çocuk olduğunu bulmuşlardır. En güçlü partnere bağlanma olmakla birlikte ebeveynler özellikle anneler, bağlanma ihtiyaçlarını karşılamaya devam etmişlerdir. Yakın arkadaşlar da güven, duygusal destek gibi özellikleri nedeniyle bağlanma ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bu veriler genç yetişkinler için, bağlanmanın ebeveynlerden arkadaşlara transferinin ebeveynlerden partnerlere de olabileceğini göstermiştir.

Bundan sonraki bölümde ise, bu çalışmada yetişkinlerle çalışılmasından dolayı yetişkinlikte bağlanma üzerinde durulacaktır.

1.2.3 Yetişkinlikte Bağlanma

Bowlby (1979)'nin çalışmalarına dayanarak birçok araştırmacı bağlanma teorisinin romantik ilişkilere uygulanabilirliğini değerlendirmişlerdir. Yakın ilişkilerde bağlanma teorisi yaklaşımı ilk kez Hazan ve Shaver (1987) tarafından ifade edilmiştir. Hazan ve Shaver (1987), bebeklerdeki farklı bağlanma stillerinin yetişkinlikte romantik ilişkilerde de gösterileceğini varsaymışlardır. Bu varsayımı sınamak için Hazan ve Shaver'ın, Ainsworth ve arkadaşlarının bağlanma stilleri üzerine yaptıkları ayrımı kullanarak bir çalışma yaptıklarını belirten Tolmacz (2004), hem bireylerin bu 3 bağlanma stilinden hangisinde yer aldığının ayrımını yapmaya çalıştıklarını hem de onların içsel çalışan modelleri hakkında bilgi edinmeyi amaçladıklarını ifade etmiştir.

Hazan ve Shaver (1994), yetişkinlerdeki güvensiz bağlanmayı kendini açmada eksiklik, yakın ilişkilerde aşırı kıskançlık, ilişkilerin içinde yer alsa da kendini yalnız hissetme, yakın ilişkide eleştiri yapma konusunda isteksizlik, yeni durumlarda ilişki kurmada zorlanma ve partnerleri daha az düşünceli olarak görme eğilimi ile tanımlamışlardır. Stresli zamanlarda güvenli bağlanan kişiler ailesinden ya da

arkadaşlarından daha çok destek alabileceklerine yönelik algıya sahiptirler ve daha çok sosyal destek ararlar.

Hazan ve Shaver (1987) farklı bağlanma stilineki bireylerin yakın ilişkilerinde farklı deneyimlere sahip oldukları sonucuna varmışlardır. Güvenli bağlanan bireyler ilişkilerine ait deneyimlerini mutlu, samimi ve güven verici olarak tanımlamışlar; birlikte oldukları kişilerin hatalarına rağmen onları kabul etmişler ve onlar için destekleyici olmuşlardır. Ayrıca güvenli bağlanan bireylerin ilişkileri daha uzun süre devam etme eğilimindedir. Diğer taraftan kaygılı/kararsız bağlanma stilineki bireylerin ilişkilerinde, sürekli endişe halinde oldukları, daha çok duygusal iniş çıkışlar yaşadıkları daha kıskanç oldukları ve cinselliğe daha fazla önem verdikleri gözlenmiştir. Kaçınan bağlanma stilineki bireyler ise yakınlığa ilişkin korkulara sahip, yine duygusal iniş çıkışları olan ve kıskanç bireyler olarak tanımlanmıştır. Bireylerin 3 farklı bağlanma stiline paralel olarak içsel çalışan modellerinde de farklılıklar gözlenmiştir. Güvenli bağlanan bireylerin hem benliklerine ilişkin hem de başkalarına ilişkin olumlu modelleri vardır. Kendileri başkalarıncı sevebilen, arkadaş canlısı bireylerdir. Başkaları ise güvenilir ve iyi niyetlidirler. Kaygılı/kararsız bağlanma stilineki bireylerin zihinsel temsillerinde daha fazla olumsuz içerik gözlenmiştir. Bu bireyler kendilerinden şüphe duyma, ilişkilerinde yanlış anlaşıldıklarını ve beğenilmediklerini düşünme yönünde zihinsel temsillere sahiptirler. Başkalarının çok güvenilir olmadıkları, ilişkiye onlardan daha az bağlı oldukları ve ilişkiyi sürdüremeyecekleri yönünde zihinsel temsilleri vardır. Son olarak kaçınan bağlanma stiline sahip bireyler kendilerine karşı olumlu zihinsel modeller geliştirirken başkalarının güvenilmez oldukları yönünde zihinsel temsillere sahiptirler.

En çok araştırılan ve bilinen yetişkin bağlanma modeli Bartholomew ve Horowitz tarafından geliştirilmiştir Bartholomew ve Horowitz (1991), Bowlby'nin bağlanma sisteminin benliğe ve başkalarına ilişkin içsel çalışan modelleri içerdiği görüşünden yola çıkarak "Dörtlü Bağlanma" adı verilen yeni bir model öne sürmüşlerdir. Buna göre, benlik ve başkaları modelleri olumlu ve olumsuz olma durumlarına göre dört kategoride değerlendirilmektedir.

Bu 4 kategori şu şekilde belirtilmiştir: güvenli (secure), saplantılı (preoccupied), kayıtsız (dismissive) ve korkulu(fearful).

		Benlik Modeli	
		Olumlu	Olumsuz
Başkaları Modeli	Olumlu	Güvenli (1)	Saplantılı (2)
	Olumsuz	Kayıtsız (3)	Korkulu (4)

Dörtlü Bağlanma Modeli (Bartholomew ve Horowitz 1991).

şekilde görüldüğü gibi güvenli bağlanma biçimi, (1) olumlu benlik ve olumlu başkaları modellerinin bileşimini içermektedir. Saplantılı bağlanma biçimi,(2) olumsuz benlik modeli ile olumlu başkaları modelinin birleşimi olarak tanımlanmaktadır. Kayıtsız bağlanma biçimi,(3) olumlu benlik ve olumsuz başkaları modeli ile belirtilirken; korkulu bağlanma biçimi, (4) olumsuz benlik ve olumsuz başkaları modeli ile ifade edilmektedir (Batur ve ark 2005).

Olumlu kendi ve olumlu diğerleri bakış açısına sahip bireyler **güvenli (secure)** olarak sınıflandırılır. Bu bireylerin genellikle kendilerine güvenleri yüksektir ve diğerlerine güvenirler. Bu kişiler kendilerinin sevmeye değer olduklarını, başkalarının da genel olarak kabul edici ve destekleyici olduklarını düşünür, ilişkilerinde daha güvenli ve rahattırlar. **Saplantılı (preoccupied)** bireyler olumsuz kendileri ve olumlu başkaları görüşüne sahiptirler. Kendilerini değersiz hissetme veya sevmeye değer görmeme duyguları ile başkalarına ilişkin olumlu değerlendirmelere sahiptirler. Bu nedenle saplantılı bağlanan kişiler yakın ilişkilerde kendini doğrulama ya da kanıtlama eğilimi gösterirler ve başkalarına çok bağımlıdırlar. Hem kendileri hem de diğerlerine ilişkin olumsuz bakış açısına sahip olan bireyler **korkulu (fearful)** olarak sınıflandırılmışlardır ve bu bireyler kendilerine yönelik değersizlik duyguları taşımaktadırlar. Başkalarını da güvenilmez ve reddedici olarak algırlar. **Kayıtsız (dismissing)** bağlanma stiline sahip bireyler bireylerin kendilerine güvenleri yüksektir (kendine ilişkin olumlu bakış açısı) ve yakın ilişiklerde bağlanma isteklerini bastırırlar(olumsuz diğerleri bakış açısı). Bu bireyler düşük sosyalliğe

sahip olarak görülürken korkulu (fearful) bireyler utangaç görünürler (DiTommaso ve ark 2003).

Buraya kadar aktarılan bilgiler ışığında bundan sonraki bölümde, literatürde kimlik ve bağlanma arasında ilişki olduğuna işaret eden çalışmalar ve bu çalışmaların bulguları sunulacaktır.

1.3 Kimlik ve Bağlanmanın İlişkisi

Buraya kadar kimlik ve bağlanma kuramları açıklanmıştır. Bağlanma ve kimlik ile ilgili kuramlar birbirinden ayrı görünmesine rağmen birçok kesişme gösterirler. Bunlardan birincisi her iki kuramın da yaşamın ilk dönemlerine yaptığı vurgudur. Hem Erikson'un kimlik kuramı, hem de Bowlby'nin bağlanma kuramında gelişimsel açıdan yaşamın ilk dönemlerinin önemi vurgulanmıştır (Morsünbül 2005, Morsünbül ve Tümen 2008).

Dereboy (1993), Erikson'un kuramında yer alan Aşamalı-Oluşum İlkesinin ilk evresi olan temel güvene karşı güvensizlik evresinde bebekte gelişmesi beklenen dirimsel duygunun güven duygusu olduğunu belirtmiş; bebek ile anne arasında kurulan ilişkinin bu duygunun edinilmesinde önemli olduğunu ifade etmiştir. Buna göre bebek, annesinin yokluğuna katlanabilmek için annesinin geri döneceğine ve eskiden olduğu gibi ona bakım vereceğine ve ayrıca annesinin yokluğunda ona bir şey olmayacağına güven duymalıdır. Bu evrede edinilen güven duygusu ileriki yıllarda yakın ilişkilere duyulan güveni ve bağlılığı etkileyecektir. Güven duygusunun oluşmaması ise diğer kişilere ve ilişkilere duyulan güveni olumsuz yönde etkileyecektir.

Bağlanma kuramına baktığımızda Bowlby (1969)'nin bebeklik döneminde birincil bakım verenle genellikle anne ile kurulan ilişkinin bebeğin ileride ne tip kimlik özellikleri göstereceğini de belirlediğini vurguladığını görüyoruz. Bowlby (1973), yetişkin kişiliğinin bebeklik-çocukluk döneminde bireyin önemli figürlerle özellikle bağlanma figürleri ile etkileşiminin bir ürünü olduğunu belirtir. Bu nedenle iyi bir evde /çevrede etkili ebeveynlerle büyüyen bir bireyin destek ve koruma arayabileceği, onları nerede bulabileceğini bilmesi beklenir ve bu birey buradan yola çıkarak güvenli bir dünya tasarlar. Bu, bireyin ne zaman zorluk yaşarsa yaşasın çevresinde ona yardımcı olabilecek güvenilir insanlar bulabileceğine ilişkin bilinçdışı bir inanç geliştirmesini sağlar. Böylece kişi dünyaya güvenle yaklaşacaktır ve zor bir durumla karşılaştığında onunla etkili bir şekilde başa çıkabilecektir ya da yardım isteyebilecektir. Diğer koşullarda büyüyen kişiler

daha az şanslıdır. Bazıları için bakım veren ve destekleyen figürler belirsizdir, bazıları içinse bu figürlerin nerede oldukları belli değildir. Bu kişiler yetişkinliklerinde bakım veren bir figürün ulaşılabilir ve güvenilir olduğuna yönelik bir güven duymayacaklardır. Onların gözünde dünya huzursuz ve öngörülemezdir ve dünyaya ondan çekinerek ya da onunla savaşarak tepki vermektedirler. Florian ve Mikulincer (1995) da ilk bağlanma yaşantıları ve sosyal destek algısının kişilik ve sosyal gelişim için önemli çıkarımlara sahip olabileceğini ifade etmiş, destekleyici ilişkiler yaşayan güvenli bireylerin, bağlanma figürleri ile reddedici ya da tutarsız ilişkiler yaşayan kaçınan ve kaygılı/kararsız yetişkinlere göre, ihtiyaç duyduklarında sosyal destek algılamaya daha eğilimli olacaklarını düşünmüşlerdir. Kaçınan bireyler kendilerine güvenirlere ve diğerlerine olan mesafeyi korurlar bu nedenle destek aramayacaklardır. Kaygılı/kararsız bireyler reddedilmekten çok korktukları için destek arayamayacaklardır. Bu nedenle hem kaçınan hem de kaygılı/kararsız bireylerin, güvenli bireylere göre sosyal destek aramaya daha az eğilimli olacakları düşünülmektedir. Bu konuda yaptıkları çalışmada Florian ve Mikulincer (1995), hipotezlerinin desteklendiğini görmüşlerdir. Bağlanma grupları ihtiyaç duydukları zamanlarda destek arama eğilimleri bakımından farklılık göstermişlerdir. Güvenli bağlanan bireylerin, daha çok sosyal destek arama eğiliminde oldukları görülmüştür. Bu bulgu, güvenli bireylerin duygusal düzenleme için diğerlerini önemli ve anlamlı bulmaları ve böylece ihtiyaç duyduğunda onlara başvurmaları ile açıklanmıştır. Güvensiz bireyler, sosyal çevreyi korkutucu olarak algırlar ve yaşamın güçlükleri ile başa çıkmada yardımcı olması için sosyal etkileşimlerden korkma ya da onlara güvenme konusunda gönüllü olmama eğilimindedirler.

Erikson ve Bowlby'nin kuramlarında benzer olan önemli bir nokta da her iki kuramcının kuramlarında gelişimsel bir süreçten söz etmeleridir. Hem Erikson'un kuramında hem de Bowlby'nin kuramında yaşamın ilk yıllarında kurulan ilişkilerin yaşamın sonraki yıllarında kurulan ilişkileri ve bu ilişkilerdeki davranışları etkilediği yönünde bir vurgunun olduğu anlaşılmaktadır.

Erikson (1968), insan yaşamını 8 evre içinde ele alır. Bu evrelerin her birinde aşılması gereken bir görev vardır ve bu görevin başarılı bir şekilde aşıp aşılmaması daha sonraki dönemlerde karşılaşılabilecek olan ruhsal-toplumsal gelişim görevlerinin nasıl aşıldığını belirler. Bu evreler birbirinden ayrı ya da kopuk değildir, aralarında süreklilik vardır ve bu nedenle bir dönemde yaşanan bunalımın olumlu bir şekilde çözülememesi

diğer dönemlerde yaşanacak bunalımların da çözümlenememesine neden olabilir. Erikson (1968)'a göre kimlik gelişimi süreci her zaman değişen ve gelişen bir süreçtir ve birey çevresindeki kişilerin farkına vardıkça kimlik daha kapsamlı hale gelir. Kimlik gelişiminin sürekliliğinden söz eden Erikson (1968)'a benzer biçimde Bowlby (1969) bağlanma davranışının çocuklukta oluştuğunu ve zamanla daha kapsamlı hale geldiğini belirtmiş, bağlanmanın yaşam boyu sürdüğünü, yaşamın ilerleyen zamanlarında yeni bağlanma figürlerinin seçilebileceğini ve onlarla iletişim kurularak yakınlık sağlanabileceğini vurgulamıştır. İlk yıllarda bebek için en önemli bağlanma figürü anne iken sonraki zamanlarda diğer bakım veren kişiler, akrabalar, çevredeki kişiler, özellikle ergenlik döneminde arkadaşlar ve yetişkinlikte de romantik partner kişi için önemli bağlanma figürleri haline gelir. Leveridge ve ark (2005), kişilik gibi bağlanma stillerinin de zamana ve durumlara karşı sürekli/sabit olduğunu, hem kişilik hem de bağlanma stiline, kişinin zihninde kendisi ve dünya ile ilgili oluşturduğu düşünceleri içerdiğini ifade etmişlerdir.

Erikson ve Bowlby'nin kuramlarındaki diğer ortak nokta keşfetme davranışına verdikleri önemdir.

Bowlby, kuramında keşfetme davranışından söz etmiş ve keşfetme davranışının bebek kendini güvende hissettiği zaman daha çok ortaya çıktığını ifade etmiştir. Bebek, annesine ihtiyaç duyduğunda ona ulaşabileceğine yönelik bir inanç geliştirdiğinde annesinden daha uzun süre ve daha az anksiyete ile ayrılmayı başarır. Böylece çocuk dış dünyayı keşfetmek ve oyun arkadaşları ile ve yabancıları da içeren daha çok insanla iletişim kurmak için ayrılabilir (Ainsworth 1989). Reich ve Siegel (2002), keşfetmeye olan ilginin Erikson'un kuramında da göze çarptığını ifade etmiştir. Bağlanma teorisi; çocuklukta bağlanma figürlerinden psikolojik olarak ayrılmanın, yatışmak için zihinsel temsiller olmadığında ve güvenilecek diğerleri bulunmadığında sıkıntı verici olacağını belirtir. Diğerlerinin stresli durumlarda ulaşılabilirliğini düşünen güvenli bağlanan bireyler kimlik oluşumu sürecinde önemli olan entelektüel ve çevresel keşfetmeye daha açık olacaktırlar. Erikson güven, otonomi gibi çocukluk sorunlarını başarılı biçimde çözen ergenlerin yetişkinlikte kişilik oluşumunu başarma ve yakın sevgi ilişkileri bulmaya iyi hazırlanacağına inanmıştır. Kimlik teorisine göre, kendine yönelik tehditlere karşı durabilmek için yeterli psikolojik kaynaklara sahip olmak genellikle keşfetme ile özdeş olarak görülmüştür ve daha çok güven, otonomi, eşitlik, samimiyete sahip olan bireylerin bu kaynaklara sahip olduğu düşünülmüştür. Morsümbül ve Tümen (2008) de, bağlanma

kuramına göre bağlanma ve keşfetme davranışının birbiri ile bağlantılı olduğuna ve kimlik oluşturma sürecinde de temel etkinliğin bireyin keşfetme davranışını ortaya koyması olduğuna vurgu yaparak kimlik ve bağlanmanın birbiri ile yakından ilişkili görüldüğünü belirtmişlerdir.

Yukarıda örtüşen noktalarına değinilen bağlanma kuramı ve kimlik kuramının ortak noktaları göz önünde bulundurulduğunda ve her ikisinin çocuğun sağlıklı olmasında çok önemli etkileri olan psikososyal gelişim çizgileri olduğu (Wenar ve Kerig 2005) düşünüldüğünde bu iki gelişimsel yapının etkileşim içinde olduğu akla gelmektedir. Sümer ve Güngör (1999) de bağlanma stilleri ile ilgili araştırmaların sonuçlarına genel olarak bakıldığında her bir bağlanma stiline farklı kişilik özellikleriyle, farklı düzeyde ve türde kişilerarası problemlerle ilişkili olduğunun görüldüğünü belirtmişlerdir.

Leveridge ve ark (2005), aile sistemi değişkenlerinin ve sürekli kişilik özelliklerinin bağlanma stili ile ilişkisini araştırmak amacıyla bir çalışma tasarlamışlar ve çalışmalarının sonucunda, kaçınan bağlanma stiline savunmacılık, somatik şikayetler, sosyal yalıtılmışlık, ailenin parçalanması ve çatışması ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Bireylerin birbirine bağlı olmadığı ve destekleyici olmadığı ailelerde kaçınan bağlanma stiline gelişmesi için ortamın daha elverişli hale geldiğini belirtmişlerdir. Ünal (2004), bebeklikte kurulan sağlam bir bağlanma ilişkisinin çocuğun kişilik ve sosyal gelişiminde çok önemli bir adım olduğunu, güvenli bağlanma ilişkisinin olduğu durumlarda çocukların stres yaratan koşullarda da güvenlik duygusunu koruyabileceklerini ve araştırıcı davranışlarda bulunabileceklerini belirtmiştir. Güvenlik tehlikeye girdiğinde çekingenlik ya da anksiyöz yapının ortaya çıkacağını, aile ile kurulan ilişkilerin çekingen yapının ortaya çıkmasını etkilediğini ifade etmiş, yaptığı çalışmada gençlerin ana baba ilgisine göre çekingenlik düzeylerine bakmış, sonuçta ana baba ilgisi çok olanların %34'ünün çekingen, ana baba ilgisi az olanların %60'ının çekingen olduğunu bulmuştur.

Iwaniec ve Sneddon (2001), bağlanma stillerinin kişilerarası ilişkileri ve etkileşimleri etkilediğini belirtmiş; 2 yaşında güvenli olarak sınıflanan bebeklerin, güvensiz olarak sınıflandırılan bebeklerle karşılaştırıldığında ana okul öğretmenleri tarafından daha popüler, kendine güvenli, daha az sinirli olarak değerlendirildiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca, güvenli olarak sınıflandırılan bu bebekler, 11 yaşında iken daha güvenli, sosyal rekabet eden ve gururlu olarak görülmüştür. Morrison ve Goodlin-Jones (1997), yaptıkları çalışmada güvenli, kaçınan ve ambivalent bağlanma stillerine sahip

bireylerin yakın ilişkilerini nasıl tanımladıkları konusunda önemli farklılıklar bulmuşlardır. Güvenli bağlanan bireylerin kendileri hakkındaki düşüncelerinin olumlu olduğu ve ilişkilerini genel olarak daha olumlu değerlendirdikleri bulunmuştur. Tersine kaçınan ve kaygılı/kararsız bağlanma stiline sahip bireyler ilişkilerini daha az olumlu değerlendirmişlerdir. Güvenli bağlanan bireyler partnerlerini daha çok kontrollü ve kendilerini uysal olarak tanımlarken, güvenli bağlanan bireylerle kıyaslandığında kaçınan bireylerin kendilerini ve partnerlerini daha saldırgan ve eleştirici olarak tanımladıkları görülmüştür. DiTommaso ve ark (2003), güvenli bağlananların daha az ailevi, sosyal ve romantik yalnızlık bildirdiklerini, bu bireylerin duygusal ifade edicilik, duygusal duyarlılık, sosyal ifadecilik ve sosyal kontrol üzerindeki puanlarının da yüksek olduğunu bulmuştur. Yani güvenli bağlanma stili düşük yalnızlık ve daha büyük sosyal beceri ile ilişkili bulunmuştur. Güvensiz bağlanma stiline sahip bireylerin genel olarak daha çok yalnızlık bildirdikleri bulunmuştur. Tolmacz (2004) ise, kaygılı stildeki bireylerin çalışan modellerinin kişinin daha az kendine güvenen, durumları kontrol edilemez ve korkutucu olarak algılamalarına neden olduğunu belirtmiş, bu nedenle spesifik olarak kaygılı stildeki bireylerin güvenli ya da kaçınan stildeki bireylere göre uzlaşma konusunda daha az gönüllü olmalarını beklemiş, yaptığı çalışma sonucunda beklentisinin doğrulandığını görmüştür.

Kızgınlık ve düşmanlığın bağlanma stili ve ebeveynin bakım davranışları gibi aile faktörlerinden geldiğini gösteren çalışmaların olduğunu belirten Muris ve ark (2004), güvensiz bağlanma stili ile kızgınlık ve düşmanlık gibi kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin altını çizmiş, yaptıkları çalışma sonucunda bağlanma stiline, kızgınlık/öfke ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Kendilerini kaçınan ya da kaygılı/kararsız bağlanan olarak tanımlayan ergenler kendilerini güvenli bağlanmış olarak tanımlayan ergenlere göre daha çok kızgınlık ve öfke göstermişlerdir. Simons ve ark (2001), çocuğun çalışan modeli ilişkilerin güvenilmez olduğu şeklinde ise çocuğun diğer kişilerin davranışlarına olumsuz içerikli atıflarda bulunacağı bilgisinden hareketle ebeveynleri ile güvenli bağlanma algılayan ergenlerin yaşlılarına karşı daha az düşmanca atıflarda bulunmalarını beklemişlerdir. Yaptıkları araştırma sonucunda, ebeveynlerle güvenli bağlanmanın ergenlerin kendileri, yaşlıları ile duyguları ve kişilerarası davranışlarında önemli olduğunu bulmuşlardır. Leveridge ve ark (2005) da, aile sistemi değişkenlerinin ve sürekli kişilik özelliklerinin bağlanma stili ile ilişkisini araştırmak için bir araştırma tasarlamışlar,

araştırmalarında bağlanma, aile dinamikleri ve kişilik değişkenlerinin birbiri ile ilişkili olduğunu vurgulamışlardır.

Reich ve Siegel (2002), 161 üniversite öğrencisi üzerinde güvenli bağlanma, kimlik gelişimi ve keşfetme ilgisi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Yaptıkları araştırmada; “1)Güvenli bağlanan bireyler güvensiz bağlanan bireylere göre daha yüksek düzeyde kimlik gelişimi göstereceklerdir.2)Güvenli bağlanan bireyler güvensiz bağlanan bireylere göre daha güçlü keşfetme ilgisi/isteğine sahip olacaklardır.3)Yüksek kimlik gelişimine sahip olan bireyler düşük gelişim gösterenlere oranla daha yüksek düzeylerde keşfetme ilgisi göstereceklerdir” şeklinde 3 hipotez kurmuşlardır. Sonuçta güvenli bağlanmanın kimlik gelişimi ile ilişkili olduğu ve her ikisinin üniversite öğrencileri popölasyonunda keşfetme isteğini yordayacağı hipotezinin genel olarak desteklendiğini görmüşlerdir. Güvenliler saplantılılara ve korkululara göre kimlik gelişimi üzerinde daha yüksek puanlanmışlardır. Kayıtsız bireyler güvenliyelerden sadece yakınlık/samimiyet boyutunda farklılık göstermişlerdir. Hem kayıtsız hem de güvenliiler yüksek özgüven ile karakterizedirler ancak diğerlerinin ihtiyaç duyduklarında ulaşılabilir olduğuna inanma derecelerinde farklılık gösterirler. Kayıtsız bağlanan bireyler güvenliilere göre daha bireyseldirler ve duygusal olarak yakın ilişkileri kişisel amaçlarını özgürce uygulamanın önünde engel olarak görürler. Çalışmada bağlanma ve kimlik gelişimi arasında ve kimlik gelişimi ile keşfetme isteği arasında güçlü ilişkiler bulunmuş, hipotezlerin desteklendiği görölmüştür. Böylece Reich ve Siegel (2002), yaptıkları çalışmada güvenli bağlanma stiline sahip kişilerin diğer bağlanma stillerine sahip kişilere göre ego kimlik gelişimi açısından daha ileride olduklarını belirlemişlerdir.

Morsünböl ve Tümen (2008), yaptıkları çalışmada Marcia’nın tanımladığı dört kimlik statüsünün Bartholomew’in tanımladığı 4 bağlanma stili açısından farklılaşıp farklılaşmadığını incelemişlerdir. Sonuçta kimlik statülerinin bağlanma stilleri açısından farklılaştığını bulmuşlardır. Bulgulara göre başarılı kimlik statüsü dışında diğer 3 kimlik statüsü boyutlarında bağlanma stilleri açısından farklılıklar vardır. Askıya alınmış kimlik statüsü boyutunda, saplantılı bağlanma stili ortalamasının diğer 3 bağlanma stili ortalamasından daha yüksek olduğu; ipotekli kimlik statüsü boyutunda ise kayıtsız bağlanma stili ortalamasının diğer 3 bağlanma stili ortalamasından yüksek olduğu bulunmuştur. Dağınık kimlik statüsü boyutunda ise korkulu bağlanma stili ortalamasının diğer 3 bağlanma stili ortalamasından yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca Morsünböl

(2005), ergenlikte kimlik statülerini bağlanma stilleri, cinsiyet ve eğitim düzeyi açısından incelediği çalışmasında kimlik statüsü puanları ile bağlanma stili puanlarını karşılaştırmış ve kimlik statülerinin bağlanma stillerine göre farklılaştığını bulmuştur.

Bu çalışmaların sonuçları ve yukarıda anlatılan bu iki gelişimsel yapı ile ilgili kuramların kesişen noktaları göz önünde bulundurulduğunda kimlik ve bağlanma kuramları arasında bir ilişkinin olduğu şeklindeki düşünce güçlenmektedir. Bu araştırmada ise bu düşünceden yola çıkılarak, bağlanma stilleri ve kimlik arasında ilişki olduğunu öne süren çalışmalar ışığında bebeklikte kurulan bağlanma ilişkileri ile yetişkinlikteki kimlik bocalaması arasındaki ilişki üzerinde durulmuştur.

1.4 Araştırmanın Amacı

Bireyin sahip olduğu bağlanma stiline, bu bireyin kendisi ile ilgili inançlarını, diğer insanların ve dünyanın güvenilir olup olmadığı yönündeki ve diğer insanların ihtiyaç duyulduğunda ulaşılabilir olup olmadığı yönündeki düşüncelerini etkilediği anlaşılmaktadır. Bağlanma kuramının öncüsü olarak kabul edilen Bowlby ve daha sonra Ainsworth, Hazan ve Shaver, Bartholomew ve Horowitz yaptıkları çalışmalarda bunu göstermişlerdir. Bu araştırmacılar bebeklik ve çocukluk dönemine vurgu yapmış, bu dönemlerde birincil bakım verenle genellikle anne ile kurulan ilişkinin bağlanma stilini de belirlediğine işaret etmişlerdir. Kimlik gelişimi üzerinde çalışan Erikson da bütün yaşamı kapsayan bir kimlik kuramı geliştirmekle birlikte bağlanma kuramcıları gibi bebeklik ve çocukluk dönemine vurgu yapmış bu dönemde karşılaşılan sorunların çözilememesinin sonraki yaşam dönemlerini de etkilediğini belirtmiştir. Buradan yola çıkarak kimlik gelişimi ve bağlanma arasında bir ilişkinin olmasının kaçınılmaz olduğu düşünülmüştür. Nitekim literatüre bakıldığında da bağlanma ve kimlik gelişimi arasındaki ilişkiye işaret eden çalışmaların olduğunu görülmektedir (Sümer ve Cozzarelli 2004, Sümer ve Güngör 1999, Reich ve Siegel 2002, Morsünbül 2005, Morsünbül ve Tümen 2008). Kimlik gelişimi ve bağlanma arasındaki ilişkinin var olduğunu gösteren araştırmalardan hareketle, bu araştırmada da kimlik bocalaması ve bağlanma arasındaki ilişki incelenmiştir. Yukarıda söz edilen araştırmalardan farklı olarak bu araştırmada kimlik statüleri değil kimlik bocalamasına odaklanılmış ve bu araştırma ile kimlik bocalamasının bağlanma stilleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur:

1. Güvenli bağlanma stilindeki bireyler daha az kimlik bocalaması yaşarlar.
2. Kimlik bocalaması ile yaş arasında bir ilişki vardır (yaş arttıkça kimlik bocalamasının da azalması beklenmektedir).
3. Kimlik bocalaması ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olması beklenmemektedir.
4. Bağlanma ile cinsiyet arasında bir ilişkinin bulunması beklenmemektedir.
5. Kimlik bocalaması ve anne baba eğitimi, ekonomik durum ve ruhsal sağlık arasında ilişkinin bulunması beklenmektedir.
6. Bağlanma ile anne-baba eğitimi, ekonomik durum, ruhsal sağlık ve alışkanlıklar arasında ilişkinin olması beklenmektedir.

BÖLÜM 2

GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Örneklem

Araştırmanın örneklemini İzmir ve Aydın'daki üniversitelerin çeşitli bölümlerinde okumakta olan 773 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklemin %66.1'i kız(n=511), %33.9'u erkektir(n=262). Yaş aralığı 17-30, yaş ortalaması 20.56'dır.

Örneklemin cinsiyet, bölüm, sınıf, anne babanın hayatta olup olmama, medeni durumu, eğitimi ve meslek değişkenlerine göre dağılımları Çizelge 2.1'de görülmektedir.

Çizelge 2.1: Örnekleme İlişkin Sosyodemografik Özellikler

Örneklem	N	(%)	Örneklem	N	(%)
Cinsiyet			Anne Eğitim		
Kadın :	511	(%66,1)	Okur yazar değil	63	(%8,2)
Erkek :	262	(%33,9)	Okur yazar	58	(%7,5)
Okudukları bölüm			İlköğretim	407	(%52,7)
Fen-Edebiyat Fak.	284	(% 36,7)	Lise	127	(%16,5)
İktisadi ve İdari Bilimler Fak.	164	(% 21,2)	Lise üstü	117	(%15,1)
Tıp Fak.	164	(% 21,2)	Baba Eğitim		
Sağlık Yüksekokulu	125	(% 16,1)	Okur yazar değil	23	(%3,0)
Konservatuar	22	(% 2,8)	Okur yazar	25	(%3,3)
Mühendislik Fak.	14	(% 1,8)	İlköğretim	341	(%44,5)
Okudukları sınıf			Lise	156	(%20,4)
Hazırlık	2	(% ,3)	Lise üstü	221	(%28,8)
1. Sınıf	432	(% 56,1)	Anne Meslek		
2. Sınıf	187	(% 24,3)	Ev hanımı	570	(%75,4)
3. Sınıf	42	(% 5,5)	Memur	97	(%12,8)
4. Sınıf	90	(% 11,7)	Emekli	58	(%7,7)
5. Sınıf	12	(% 1,6)	Serbest Meslek	31	(%4,1)
6. Sınıf	5	(% ,6)	Baba Meslek		
Anne-Baba Yaşama			Serbest Meslek	338	(%45,6)
Her ikisi sağ	714	(%94,4)	Memur	193	(%26,0)
Anne sağ	44	(%5,7)	Emekli	201	(%27,1)
Baba sağ	15	(%1,9)	Çalışmıyor	10	(%1,3)
Anne-Baba Medeni Durum					
Evli	645	(%83,9)			
Boşanmış	36	(%4,7)			
Dul	36	(%4,7)			
Ayrı yaşıyor	13	(%1,7)			
Birlikte yaşıyor (resmi nikah yok)	39	(%5,0)			

2.2. Veri Toplama Araçları

Kullanılan veri toplama araçları Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı (KDDA) ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II (YİYE)’dir. (bkz. Ek 2 ve 3).

2.2.1 Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı

Dereboy (1993), gençlerde kimlik bocalamasının değerlendirilmesi ve tanınmasında yararlı olacak yaşantı veya belirtileri 4 grup altında(ruhsal yapılarıdaki sorunlar, kimlik duygusunda sorunlar, aşamalı-oluşum evreleriyle ilişkili sorunlar, ters kimlik seçimi) toplamış ve buradan yola çıkarak kimlik bocalamasının sorgulanması ve değerlendirilmesi amacıyla bir öz-bildirim ölçeği geliştirmiştir. Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı (KDDA) olarak adlandırılan bu ölçek toplam 28 maddeden oluşmaktadır. 5’li Likert tipindeki ölçekte, katılımcılara her bir maddede söz edilen yaşantıların kendi düşünce ve duygularını ne ölçüde yansıttığı sorulmakta ve “a) bana hiç uymuyor” ve “e)bana tümüyle uyuyor” arasında derecelendirme yapmaları istenmektedir.

Dereboy ve ark (1999) tarafından kimlik gelişimi sürecindeki sorunları değerlendirmeye yönelik olarak ülkemizde kullanımda bulunan iki ölçeğin psikometrik özelliklerinin karşılaştırmalı biçimde değerlendirilmesi amacıyla yapılan çalışmada KDDA’nın yordama ve kurultu geçerliğinin bulunduğu; güvenirlik düzeyinin gerek araştırmalarda gerekse klinikte bireysel değerlendirmeler için kullanılmasına elverecek düzeyde yüksek olduğu belirtilmiştir.

2.2.2 Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II (YİYE II)

Yakın ilişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE; Experiences in Close Relationships Inventory) Brennan ve arkadaşları tarafından 1998 yılında geliştirilmiştir. Ölçek bağlanmada iki boyut olarak ele alınan ve yakın ilişkilerde yaşanan kaçınma ve kaygıyı ölçmektedir (Yıldırım 2008). Fraley ve arkadaşları, Brennan ve arkadaşları (1998) tarafından oluşturulan madde havuzunu kullanmış, madde tepki kuramına göre yaptıkları analiz sonucunda en yüksek ayırt etme değerine sahip 18 kaygı ve 18 kaçınma maddesini seçerek YİYE-II’yi oluşturmuşlardır. Oluşturulan bu yeni ölçeğin 18 kaçınma maddesinin 13’ü ve 18 kaygı maddesinin 6’sı YİYE ölçeğiyle ortak, diğer 17 madde ise YİYE ölçeğinden farklıdır (Selçuk ve ark 2005).

Ölçek 36 madde içermektedir ve bunların 18 tanesi kaygı alt boyutunu, 18 tanesi kaçınma alt boyutunu ölçmektedir. Katılımcılar değerlendirmelerini 7 basamaklı Likert tipi ölçek üzerinde yapmışlardır(1=hiç katılmıyorum, 7=kesinlikle katılıyorum). Araştırmacılar bağlanmaya ilişkin bu iki temel boyuttan hareketle kümeleme analizi yardımıyla dört bağlanma stiline de elde edilebileceğini önermişlerdir. Buna göre; her iki boyuttan da düşük alanlar güvenli bağlanma; kaygıdan düşük kaçınmadan yüksek puan alanlar kayıtsız bağlanma; kaygıdan yüksek kaçınmadan düşük puan alanlar saplantılı bağlanma ve her iki alt boyuttan da yüksek puan alanlar korkulu bağlanma stili içerisinde sınıflandırılmaktadırlar (Fraley ve ark 2000).

Ölçeğin Türk kültürüne uyarlanması Selçuk ve ark (2005) tarafından yapılmıştır. YİYE-II'yi Türkçe'ye çevirirken standart çeviri-tekrar çeviri yöntemi kullanılmış, alandan üç uzman ölçekleri ayrı ayrı Türkçe'ye çevirdikten sonra tartışmalar sonucunda tek bir çeviri üzerinde uzlaşmışlardır. Selçuk ve ark (2005), Türkçe formun daha sonra iki dili de çok iyi konuşabilen bir yüksek lisans öğrencisi tarafından İngilizce'ye çevrildiğini, karşılaştırmalar sonucunda tutarsızlıkların giderilerek ölçeğe son şeklinin verildiğini belirtmişlerdir. Ters yüklü maddeler 4., 8., 16., 17., 18., 20., 21., 22., 24., 26., 30., 32., 34. ve 36. maddelerdir. Kaygı skorunu hesaplamak için tek sayılı maddelerin ortalamaları alınırken kaçınma skorunu hesaplamak için çift sayılı maddelerin ortalamaları alınmaktadır.

2.3 İşlem

Üniversite öğrencilerine Kimlik Duygusunu Değerlendirme Aracı ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II'den oluşan anket formu yönergelerinin ve katılımcının demografik özelliklerine ilişkin bilginin istendiği bölümle birlikte elden verilmiştir. Bu araç ve envanter ilgili üniversitelerin farklı bölümlerinde okuyan öğrencilere zaman kısıtlaması olmadan sınıflarda uygulanmıştır.

2.4 Veri Analizi

Araştırmanın tüm istatistiksel analizleri “Statistical Package for Social Sciences” (SPSS 14.0) paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

YİYE II ile ölçümleri alınan kaygı ve kaçınma boyutlarının ortancadan bölünmesi ile dört bağlanma stili kategorik değişkeni elde edilmiştir. Bağlanma ve kimlik arasındaki

ilişkiyi incelemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmış, aynı şekilde ikiden fazla grup arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi, iki grup arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Bağımsız Örneklem t Testi ve iki değişken arasındaki ilişkinin yönü hakkında bilgi edinmek amacıyla da Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Ayrıca sayısal olmayan değişkenler arasında herhangi bir ilişkinin olup olmadığına Ki-Kare Bağımsızlık Testi ile bakılmıştır. İstatistiksel olarak anlamlılık $p < 0,05$ veya $p < 0,01$ olarak ele alınmıştır.

BÖLÜM 3

BULGULAR

Bu bölümde araştırmada incelenen değişkenlerle ilgili olarak toplanan verilerin istatistiksel analizleri sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

3.1 KDDA'dan Alınan Puanların Bağlanma Stillerine Göre Karşılaştırılması

KDDA puanlarının bağlanma stillerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için KDDA ve YİYE II'den elde edilen puanlara ANOVA uygulanmıştır. ANOVA sonuçları Çizelge 3.1'de gösterilmiştir.

Çizelge 3.1 Bağlanma Stilleri Açısından KDDA Ölçeğinin Ortalama, Standart Sapma Değerleri ve Açıklanan Varyans Katsayıları

YİYE Bağlanma Stilleri	Güvenli		Saplantılı		Kayıtsız		Korkulu		F	P
	Ort.	ss	Ort.	ss	Ort.	ss	Ort.	ss		
KDDA	51,39	16,52	67,42	17,81	48,72	13,64	67,73	18,99	69,95*	,00

*p<.05

Çizelge 3.1'deki analiz sonuçlarına göre KDDA puanları ile bağlanma stilleri arasında anlamlı fark bulunmuştur ($F_{(3-769)} = 69,957$, $p < 0.01$). Bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını saptamak için tek yönlü varyans analizi ve çoklu karşılaştırma testi (post-hoc test) uygulanmıştır.

Yapılan analiz sonucuna göre; kimlik bocalaması açısından güvenli bağlanma ile saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri arasında anlamlı fark bulunmaktadır. Saplantılı bağlanma stili ile kayıtsız bağlanma stili arasındaki farkın anlamlı olduğu; ancak korkulu bağlanma stili ile arasında anlamlı farkın olmadığı bulunmuştur. Son olarak kayıtsız bağlanma stili ile korkulu bağlanma stili arasındaki farkın da anlamlı olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte kayıtsız bağlanma stili ile güvenli bağlanma stili arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

3.2 KDDA Puanları İle Yaş, Cinsiyet ve Diğer Sosyodemografik Özellikler Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular

Katılımcıların KDDA puanları hesaplanmış ve bunlarla ilgili bulgular aşağıda Çizelge 3.2’de sunulmuştur.

Çizelge 3.2 Katılımcıların KDDA Puanlarının Ortalaması, Standart Sapması, Minimum ve Maximum Değerleri İle İlgili Bilgiler

	N	Min	Max	Ort.	ss
Kimlik toplam	772	27,00	140,00	58,63	19,01

Öncelikle kimlik ve yaş arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiş ve bu amaçla KDDA puanları ile yaş arasındaki ilişki Pearson Korelasyon Analizi ile değerlendirilmiştir. Sonuçlar Çizelge 3.3’de sunulmuştur.

Çizelge 3.3 Katılımcıların KDDA Puanlarının Yaş Değişkeni İle Korelasyonu

	KDDA Puanı	
Yaş	r	p
	-0,082	0,24

Çizelge 3.3’de görüldüğü gibi KDDA puanlarının yaş ile korelasyonuna bakıldığında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür ($r=-0,082$).

KDDA puanları ile cinsiyet arasındaki fark t testiyle değerlendirilmiştir. Sonuçlar Çizelge 3.4’de görülmektedir.

Çizelge 3.4 Katılımcıların KDDA Puanlarının Cinsiyet Değişkeni Açısından Karşılaştırılması

Cinsiyet	n	Ort.	ss	Sd	t	p
Kadın	511	57,95	19,00	770	-1,404	,398
Erkek	261	59,98	19,01			

Katılımcıların kimlik puanları arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($T_{(770)} = -1,404$, $P > 0.05$). Buna göre üniversite gençlerinin KDDA'dan aldıkları puan ortalamalarının kız ve erkek öğrenciler arasında değişmediği söylenebilir.

Katılımcıların anne ve babalarının eğitim durumları ile katılımcıların KDDA puanları arasındaki ilişki de incelenmiştir. Sonuçlar aşağıdaki çizelgelerde (Çizelge 3.5 ve 3.6) sunulmuştur.

Çizelge 3.5 Katılımcıların KDDA Puanlarının Babalarının Eğitim Durumları ile Karşılaştırılması

Baba Eğitim durumu	Okur-yazar değil %(n)		Okur-yazar %(n)		İlköğretim %(n)		Lise %(n)		Lise üstü %(n)		F	p
	3.0(23)		3.3(25)		44.5(341)		20.4(156)		28.8(221)			
	Ort.	ss	Ort.	ss	Ort.	ss	Ort.	ss	Ort	ss		
KDDA	56,95	18,05	55,52	20,85	60,10	19,66	56,67	18,51	58,56	18,05	1,143	0,335

*p<.05

Kimlik puanı ve babanın eğitim düzeyi arasında bir fark olup olmadığına Tek Yönlü Varyans Analizi ile bakılmış; öğrencilerin babalarının eğitim durumlarına göre kimlik puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($F_{(4-761)} = 1,143$, $p > 0,05$).

Kimlik puanı ve annenin eğitim düzeyi arasında bir fark olup olmadığına Tek Yönlü Varyans Analizi ile bakılmış; sonuçlar çizelge 3.6’da sunulmuştur.

Çizelge 3.6 Katılımcıların KDDA Puanlarının Annelerinin Eğitim Durumları ile Karşılaştırılması

Anne Eğitim durumu	Okur-yazar değil %(n) 8,2(63)		Okur-yazar %(n) 7,5(58)		İlköğretim %(n) 52,7(407)		Lise %(n) 16,5(127)		Lise üstü %(n) 15,1(117)		F	P
	Ort.	ss	Ort.	ss	Ort.	ss	Ort.	ss	Ort	ss		
KDDA	60,67	20,40	54,83	15,85	60,21	19,21	54,70	18,67	59,25	18,73	2,86	,02

*p<.05

Çizelge 3.6’da da görüldüğü gibi katılımcıların annelerinin eğitim durumlarına göre kimlik puanları arasında anlamlı bir fark vardır

($F_{(4-767)} = 2,86$, $p < 0,05$). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için ise Tukey Testi yapılmıştır.

Tukey testi sonuçlarına göre; anneleri ilköğretim mezunu ve lise mezunu olanlar arasında KDDA puanları bakımından anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Diğer gruplar arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Katılımcıların ekonomik durumları ile KDDA puanları arasında nasıl bir ilişki olduğu incelenmiş ve bu ilişkiyi incelemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır.

Çizelge 3.7 Katılımcıların KDDA Puanlarının Ekonomik Durum Değişkeni ile Karşılaştırılması

Ekonomik Durum	Çok iyi %(n) 3,5(27)		İyi %(n) 23,3(180)		Orta %(n) 63,8(493)		Kötü %(n) 7,5(58)		Çok kötü %(n) 1,7(13)		F	P
	Ort.	ss	Ort.	ss	Ort.	ss	Ort.	ss	Ort.	ss		
KDDA	51,04	16,14	55,52	17,46	59,56	18,99	63,27	22,14	71,69	20,15	5,055*	,001

*p<.05

Yukarıdaki çizelgede de görüldüğü gibi katılımcıların ekonomik durumları ile KDDA puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür ($F_{(4-766)} = 5,055$, $p < 0.01$). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için ise Tukey Testi yapılmıştır.

Tukey testi sonuçlarına göre; ekonomik durumu çok iyi olanlar ile kötü olanlar ve çok kötü olanlar arasında; ekonomik durumu iyi olanlar ve çok kötü olanlar arasında KDDA puanları bakımından anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Diğer gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Katılımcıların geçmişte veya şu anda tedavi aldıkları bir ruhsal sorunlarının olup olmadığı sorusuna verdikleri cevaplar da incelenmiştir. “Geçmişte veya şu anda tedavi almayı gerektirecek ruhsal sorunuz var mı” sorusuna 689 (%89,1) kişi “hayır”, 71 (%9,2) kişi “evet” cevabını vermiştir.

Katılımcıların KDDA puanları ile ruhsal durum değişkeni arasındaki ilişki incelenmiş, bu ilişkiye t testiyle bakılmıştır. Sonuçlar Çizelge 3.8’de görülmektedir.

Çizelge 3.8 Katılımcıların KDDA Puanlarının Ruhsal Durum Değişkeni Açısından Karşılaştırılması

Ruhsal sorun var mı?	n	Ort.	ss	Sd	t	p
Hayır	689	58,39	18,88	758	-2,22	,406
Evet	71	63,64	19,16			

Katılımcıların kimlik puanları arasında geçmişte veya şu anda tedavi almayı gerektirecek ruhsal sorunun varlığına göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($T_{(758)} = -2,22$, $P > 0.05$). Buna göre üniversite gençlerinin KDDA’dan aldıkları puan ortalamalarının tedavi almayı gerektirecek bir ruhsal sorunu olan ve olmayan öğrenciler arasında değişmediği söylenebilir.

3.2 Bağlanma Stilleri ile Cinsiyet ve Diğer Sosyodemografik Özellikler Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular

YIYE II ile ölçümleri alınan kaygı ve kaçınma boyutlarının ortancadan bölünmesi ile dört bağlanma stili kategorik değişkeni elde edilmiştir. Buna göre katılımcıların 200'ü (%25,9) güvenli, 190'ı (%24,6) saplantılı, 188'i (%24,3) kayıtsız ve 195'i (%25,2) korkulu bağlanma stillerinde bulunmaktadır.

Katılımcıların bağlanma stillerine dağılımlarına bakılmış, yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi sonuçları aşağıdaki çizelgelerde (Çizelge 3.9 ve 3.10) gösterilmiştir.

Aşağıdaki tabloda güvenli, saplantılı, kayıtsız ve korkulu bağlanma stiline sahip olan katılımcıların ne kadarının kadın ve ne kadarının erkek olduğu ile ilgili bilgiler sunulmuştur.

Çizelge 3.9 Katılımcıların Bağlanma Stillerinin Cinsiyete Göre Dağılımları

Bağlanma stilleri	Kadın %(n) 66,1(511)	Erkek %(n) 33,9(262)	χ^2	p
Güvenli 25,9(200)	58,0(116)	32,1(84)	10,36	,02
Saplantılı 24,6(190)	65,3(124)	34,7(66)		
Kayıtsız 24,3(188)	72,9(137)	27,1(51)		
Korkulu 25,2(195)	68,7(134)	31,3(61)		

*p<.05

Katılımcıların cinsiyetleri ile bağlanma stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($\chi^2 = 10,36$ sd=3, $p < 0.05$). Sonuçlara göre 511 kadın ve 262 erkek katılımcıdan güvenli bağlanma stiline sahip olanların 116 (%58,0)'sının kadın, 84 (%32,1)'ünün erkek; saplantılı bağlanma stiline sahip olanların 124 (%65,3)'ünün kadın,

66 (%34,7)'sının erkek olduğu görülmüştür. Ayrıca kayıtsız bağlanma stiline sahip olan katılımcıların 137 (%72,9)'sinin kadın ve 51 (%27,1)'inin erkek olduğu bulunurken korkulu bağlanma stiline sahip olan katılımcıların ise 134 (%68,7)'ünün kadın ve 61 (%31,3)'inin erkek olduğu bulunmuştur.

Çizelge 3.9'da görüldüğü gibi, dört grup içinde güvenli bağlanma stili olan grubun en yüksek sayıya sahip olduğu bulunmuştur. Bu grubu sırasıyla korkulu, saplantılı ve kayıtsız bağlanma stili grupları takip etmiştir.

Yapılan Ki-kare Bağımsızlık Testi sonucunda kadınlarda ve erkeklerde en az, en çok gözlenen bağlanma stilleri ile ilgili de bilgi elde edilmiş ve sonuçlar aşağıda çizelge 3.10'da gösterilmiştir.

Çizelge 3.10 Kadın ve Erkek Katılımcıların Bağlanma Stillerine Göre Dağılımları

Bağlanma stilleri	Güvenli %(n) 25,9(200)	Saplantılı %(n) 24,6(190)	Kayıtsız %(n) 24,3(188)	Korkulu %(n) 25,2(195)	χ^2	p
Kadın 66,1(511)	22,7(116)	24,3(124)	26,8(137)	26,2(134)	10,36	,02
Erkek 33,9(262)	32,1(84)	25,2(66)	19,5(51)	23,3(61)		

*p<.05

Çizelgede de görüldüğü gibi kadınlar arasında en fazla gözlenen bağlanma stili kayıtsız bağlanma stili (%26,8) iken erkekler arasında en fazla gözlenen bağlanma stili güvenli bağlanma stilidir (%32,1). Kadınlar arasında ikinci sırada korkulu (%26,2) ve üçüncü sırada saplantılı bağlanma (%24,3) stili yer alırken erkekler arasında ikinci sırada saplantılı (%25,2) ve üçüncü sırada korkulu bağlanma (%23,3) stillerinin yer aldığı görülmüştür. Kadınlar arasında en az görülen bağlanma stili güvenli bağlanma stili (%22,7) iken erkekler arasında en az görülen bağlanma stili kayıtsız bağlanma stilidir (%19,5).

Öğrencilerin sahip oldukları bağlanma stilleri ve anne babalarının eğitim durumları arasında bir ilişkinin olup olmadığı incelenmiş, yapılan Ki – Kare Bağımsızlık Testi sonuçları aşağıdaki çizelgede (Çizelge 3.11) sunulmuştur.

Çizelge 3.11 Katılımcıların Bağlanma Stilleri ve Annelerinin Eğitim Durumları Arasındaki İlişki

	Güvenli %(n) 25,8(199)	Saplantılı %(n) 190(24,6)	Kayıtsız %(n) 24,4(188)	Korkulu %(n) 25,3(195)	χ^2	p
Okur-yazar değil 8,2(63)	38,1(24)	12,7(8)	15,9(10)	33,3(21)	34,26	,001
Okur-yazar 7,5(58)	39,7(23)	20,7(12)	24,1(14)	15,5(9)		
İlköğretim 52,7(407)	20,1(82)	25,3(103)	27,0(110)	27,5(112)		
Lise 16,5(127)	29,1(37)	21,3(27)	26,0(33)	23,6(30)		
Lise üstü 15,2(117)	28,2(33)	34,2(40)	17,9(21)	19,7(23)		

*p<.05

Katılımcıların annelerinin eğitim durumları ile sahip oldukları bağlanma stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($\chi^2 = 34,26$, $sd=12$, $p < 0.01$). Buna göre anneleri okur-yazar olmayan katılımcıların çoğunluğunun güvenli bağlanma stiline (%38,1) sahip olduğu ve bunu sırasıyla korkulu (%33,3), kayıtsız (% 15,9) ve saplantılı (%12,7) bağlanma stillerinin takip ettiği görülmüştür. Anneleri okur-yazar olan katılımcıların çoğunluğunun güvenli (% 39,7) bağlanma stiline sahip olduğu, ikinci sırada kayıtsız (%24,1), üçüncü sırada saplantılı (%20,7) bağlanma stiline yer aldığı ve en az korkulu bağlanma stiline sahip oldukları görülmüştür. Annesi ilköğretim mezunu olan 407 katılımcıların çoğunluğunun korkulu (%27,5) ve kayıtsız (%27) bağlanma stillerine sahip

oldukları, (%25,3) ile üçüncü sırada saplantılı bağlanma stili yer alırken en az güvenli bağlanma stiline (%20,1) sahip oldukları bulunmuştur. Anneleri lise mezunu olan katılımcıların çoğu güvenli bağlanma stiline (%29,1) sahipken annelerinin eğitimi lise üstü olanların çoğunun saplantılı bağlanma stiline (%34,2) sahip oldukları bulunmuştur.

Çizelge 3.12 Katılımcıların Bağlanma Stilleri ve Babalarının Eğitim Durumları Arasındaki İlişki

	Güvenli %(n) 25,8(198)	Saplantılı %(n) 24,5(188)	Kayıtsız %(n) 24,3(186)	Korkulu %(n) 25,3(194)	χ^2	p
Okur-yazar değil 3,0(23)	65,2(15)	4,3(1)	13,0(3)	17,4(4)	39,35	,000
Okur-yazar 3,3(25)	44,0(11)	12,0(3)	24,0(6)	20,0(5)		
İlköğretim 44,5(341)	19,9(68)	23,5(80)	26,7(91)	29,9(102)		
Lise 20,4(156)	29,5(46)	26,3(41)	25,6(40)	18,6(29)		
Lise üstü 28,9(221)	26,2(58)	28,5(63)	20,8(46)	24,4(54)		

*p<.05

Katılımcıların babalarının eğitim durumları ile sahip oldukları bağlanma stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($\chi^2 = 39,35$, $sd=12$, $p< 0.01$). Buna göre babaları okur-yazar olmayan ve okur-yazar olan katılımcıların çoğunluğunun güvenli bağlanma stiline sahip oldukları bulunurken, en az saplantılı bağlanma stiline sahip oldukları görülmüştür. Babaları ilköğretim mezunu olan katılımcıların çoğunluğunun korkulu (%29,9) bağlanma stiline sahip oldukları ve en az güvenli bağlanma stiline (%19,9) sahip oldukları bulunmuştur. Babaları lise mezunu olan katılımcıların çoğu güvenli bağlanma stiline (%29,5) sahipken babalarının eğitimi lise üstü olanların çoğunun saplantılı bağlanma stiline (%28,5) sahip oldukları bulunmuştur.

Çizelge 3.13 Katılımcıların Bağlanma Stilleri ve Ekonomik Durumları Arasındaki İlişki

Bağlanma stilleri	Çok iyi %(n)	İyi %(n)	Orta %(n)	Kötü %(n)	Çok kötü %(n)	χ^2	P
	3,5(27)	23,3(180)	63,9(493)	7,5(58)	1,7(13)		
Güvenli 25,8(199)	8,5(17)	27,1(54)	55,3(110)	6,5(13)	2,5(5)	42,60	,000
Saplantılı 24,6(190)	1,6(3)	17,9(34)	74,2(141)	4,2(8)	2,1(4)		
Kayıtsız 24,3(187)	3,2(6)	27,8(52)	60,4(113)	8,0(15)	0,5(1)		
Korkulu 25,3(195)	0,5(1)	20,5(40)	66,2(129)	11,3(22)	1,5(3)		

*p<.05

Katılımcıların ekonomik durumları ve bağlanma stilleri arasında ilişkinin olup olmadığı Ki-kare bağımsızlık testi ile incelenmiş; istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür ($\chi^2 = 42.60$, $sd=12$, $p < 0.01$). Tabloda görüldüğü gibi güvenli bağlanma stiline sahip katılımcıların çoğunun ailesinin ekonomik durumunun iyi ve orta düzeyde olduğu görülmüştür. Güvenli bağlanma stiline sahip olan 17 katılımcının ekonomik durumunun çok iyi olduğu; saplantılı, kayıtsız ve korkulu bağlanma stiline sahip olan katılımcılardan ekonomik durumu çok iyi olanların sayısının ise çok daha az olduğu görülmüştür. Ayrıca güvenli bağlanma stiline sahip katılımcıların %6,5'inin ekonomik durumunun kötü olduğu bulunurken bu oranın kayıtsız ve korkulu bağlanma stiline sahip katılımcılar arasında daha yüksek olduğu bulunmuştur (kayıtsızlarda %8 ve korkulularda %11,3).

Katılımcıların geçmişte veya şu anda tedavi aldıkları bir ruhsal sorunlarının olup olmadığı ve herhangi bir maddeyi alışkanlık düzeyinde kullanıp kullanmadıkları sorularına verdikleri cevaplar ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki de incelenmiştir. Sonuçlar aşağıdaki çizelgelerde (Çizelge 3.14 ve 3.15) gösterilmiştir.

Çizelge 3.14 Ruhsal Hastalığı Olan ve Olmayan Katılımcıların Bağlanma Stilllerine Göre Dağılımları

Bağlanma Stilleri	%(n)	Hayır %(n) (689)	Evet %(n) (71)	χ^2	p
Güvenli	25,8(196)	87,8(172)	12,2(24)	2,64	,45
Saplantılı	24,7(188)	91,5(172)	8,5(16)		
Kayıtsız	24,2(184)	91,8(169)	8,2(15)		
Korkulu	25,3(192)	91,7(176)	8,3(16)		

*p<.05

Katılımcıların tedavi almayı gerektirecek bir ruhsal sorunlarının olup olmaması ve bağlanma stilleri arasında ilişkinin olup olmadığı Ki-kare bağımsızlık testi ile incelenmiş; istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür ($\chi^2 = 2,64$, sd=3, $p > 0.05$).

Çizelge 3.15 Alışkanlığı Olan ve Olmayan Katılımcıların Bağlanma Stillerine Göre Dağılımları

Bağlanma stilleri	Hiçbiri %(n) 79,9(614)	Sigara %(n) 15,4(118)	Alkol %(n) 3,6(28)	Uçucu maddeler %(n) 0,1(1)	Kokain %(n) 0,3(2)	Eroin %(n) 0,1(1)	Diğer %(n) 0,5(4)	χ^2	p
Güvenli 25,9(199)	73,9(147)	19,1(38)	5,5(11)	0,5(1)	0,0(0)	0,5(1)	0,5(1)	21,93	,23
Saplantılı 24,3(187)	78,1(146)	16,0(30)	4,3(8)	0,0(0)	1,1(2)	0,0(0)	0,5(1)		
Kayıtsız 24,3(187)	24,9(153)	15,0(28)	2,7(5)	0,0(0)	0,0(0)	0,0(0)	0,5(1)		
Korkulu 25,4(195)	86,2(168)	11,3(22)	2,1(4)	0,0(0)	0,0(0)	0,0(0)	0,5(1)		

*p<.05

Katılımcıların alışkanlık düzeyinde kullandıkları bir maddenin olup olmadığı sorusuna verdikleri cevaplar ve bağlanma stilleri arasında ilişkinin olup olmadığı Ki-kare bağımsızlık testi ile incelenmiş; istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür ($\chi^2 = 21,93$, sd=18, p> 0.05).

BÖLÜM 4

TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin sahip oldukları bağlanma stilleri ve kimlik bocalaması arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Ayrıca kimlik bocalaması ile yaş, cinsiyet, anne babanın eğitim durumu, ekonomik durum, katılımcıların ruhsal durumu arasında bir ilişkinin olup olmadığı ve bağlanma stilleri ile cinsiyet, anne babanın eğitim durumu, ekonomik durum, katılımcıların ruhsal durumu ve alışkanlıkları arasında bir ilişkinin olup olmadığı incelenmiştir. Bu çalışma üniversite öğrencileri ile yürütülmüştür.

Bağlanma stilleri ile kimlik bocalaması arasında bir ilişkinin olup olmadığı değerlendirildiğinde KDDA puanlarının bağlanma stillerine göre farklılaştığı bulunmuştur ($F_{(3-769)} = 69.957, p < 0.01$) (Çizelge 3.1).

Yapılan analiz sonucuna göre; kimlik bocalaması açısından güvenli bağlanma ile saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri arasında anlamlı fark bulunmaktadır. Saplantılı bağlanma stili ile kayıtsız bağlanma stili arasındaki farkın anlamlı olduğu; ancak korkulu bağlanma stili ile arasında anlamlı farkın olmadığı bulunmuştur. Son olarak kayıtsız bağlanma stili ile korkulu bağlanma stili arasındaki farkın da anlamlı olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte kayıtsız bağlanma stili ile güvenli bağlanma stili arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Analiz sonuçlarına göre kimlik bocalamasının güvenli bağlanan bireylerden güvensiz bağlanana doğru arttığı görülmüştür. Kayıtsız ve güvenli bağlanma stilleri arasındaki farkın ve korkulu ve saplantılı bağlanma stilleri arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur. Bu bulgular, saplantılı ve korkulu bağlanma stillerine sahip bireylerin olumsuz benlik değerine sahip oldukları ve bu nedenle daha çok kimlik bocalaması yaşadıkları; benliğe ilişkin olumlu değerlendirmeleri olduğu için kayıtsız ve güvenli bağlanma stilleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı yönünde yorumlanmıştır.

Literatüre bakıldığında kimlik ve bağlanma arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmaların olduğu görülmekle birlikte bu çalışmalarda ve bizim araştırmamızda kullanılan ölçüm araçları farklılık göstermektedir. Bu araştırmadan elde edilen bulguların karşılaştırılabileceği KDDA kullanılarak bağlanma ve kimlik arasındaki ilişkiyi inceleyen

bir araştırmaya ise rastlanmamıştır. Bu nedenle bağlanma ve kimlik arasındaki ilişkiyi araştıran başka çalışma bulgularına bakıldığında, Sümer ve Cozzarelli (2004)'nin yaptıkları çalışma sonucunda başarılı kimlik statüsü dışında diğer kimlik statüleri boyutlarında bağlanma stilleri açısından farklılıklar olduğunu buldukları görülmektedir. Reich ve Siegel (2002), yaptıkları çalışmada güvenli bağlanma stiline sahip kişilerin diğer bağlanma stillerine sahip kişilere göre ego kimlik gelişimi açısından daha ileride olduklarını belirlemişlerdir. Morsünbül ve Tümen (2008), yaptıkları çalışma sonucunda kimlik statülerinin bağlanma stilleri açısından farklılaştığını bulmuşlardır. Ayrıca Morsünbül (2005), ergenlikte kimlik statülerini bağlanma stilleri, cinsiyet ve eğitim düzeyi açısından incelediği çalışmasında kimlik statüsü puanları ile bağlanma stili puanlarını karşılaştırmış ve kimlik statülerinin bağlanma stillerine göre farklılaştığını bulmuştur.

Bu çalışma sonuçlarının da gösterdiği gibi bağlanma ve kimlik arasında ilişki bulunmaktadır. Yapılan bu çalışma neticesinde elde edilen bulgular ışığında, literatürle uyumlu biçimde kimlik ve bağlanma arasında ilişki olduğunu söylemenin yanlış olmayacağı düşünülmekte ve araştırmamızın hipotezinin de desteklendiği görülmektedir.

Öğrencilerin KDDA puanları hesaplanmış ve bulgular bölümünde Çizelge 3.2 'de gösterildiği gibi 772 katılımcıdan oluşan örneklemin KDDA ortalaması 58,63 (S=19,01) olarak bulunmuştur. Dereboy ve ark (1994), gençlerde kimlik duygusundaki sarsıntıları değerlendirmeye ve kimlik gelişimi ile ilgili sorunlu alanları belirlemeye yönelik bir ölçme aracı geliştirme amacıyla yaptıkları çalışmada örneklemin KDDA skor ortalamasını 52,4 (S=14,8) bulmuşlar; yapılan küme analizi sonucunda 1. kümede toplanmış olan sorunlu ya da bocalayan öğrenciler olarak tanımlanan grupta ortalama puanı ise 75.3 (S=8.7) bulmuşlardır. Bu öğrenciler örneklemin % 15.4'ünü oluşturmaktadır. Dereboy ve ark (1999), başka bir çalışmada gençlerde kimlik gelişimi sürecindeki sorunları belirlemek amacıyla ülkemizde kullanılan Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı (KDDA) ile Benlik Kimliği Objektif Ölçüm Skalası Genişletilmiş Formu (EOM-EIS)'nin kurultu ve ölçüt geçerliklerinin yanı sıra güvenirliklerini inceledikleri çalışmalarında ise çok sorunlu olarak betimlenen grubun KDDA ortalamasını 76.50 (S=21.94) olarak bulmuşlardır. Bu öğrenciler örneklemin % 7.2'sini oluşturmaktadır. Başka bir çalışmada ise Dereboy ve ark (2005) KDDA ölçeği ortalamasını 66.01 olarak bulmuşlardır. Bu çalışmada bulunan ortalama (58,63) Dereboy ve ark (2005)'nin çalışmalarından elde ettikleri ortalamaya yakındır.

Bulgular bölümünde gösterildiği gibi öğrencilerin KDDA puanları ve yaş, cinsiyet, anne babanın eğitim düzeyi, ekonomik durum ve öğrencilerin tedavi gerektirecek bir ruhsal sorunlarının olup olmaması arasındaki ilişkiye bakılmıştır.

KDDA puanları açısından yaş ve cinsiyetler arası bir farklılık bulunmamıştır. Böylece kimlik bocalaması ile yaş arasında bir ilişki olduğu (yaş arttıkça kimlik bocalamasının da azalması beklenmektedir) şeklindeki araştırma hipotezi desteklenmezken, kimlik bocalaması ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı yönündeki hipotezin desteklendiği görülmüştür.

Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde Dereboy ve ark (1994)'nın, yaşla ölçek skorları arasında anlamlı düzeyde korelasyon olmadığını ($r=0.02$) buldukları görülmektedir. Demir ve ark (2009)'nın, kimlik bocalaması ile klinik tanılar ve kişilik patolojileri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yaptıkları çalışmanın bulgularına göre yaşın KDDA puanları üzerinde önemli bir etkisi yoktur ($r=-0.03$, $p=0.43$). Bu bulgular ile tutarlı olarak bu çalışmada da yaş ve KDDA puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($r=-0.082$, $p=0.24$). Ancak bu bulgular kimlik gelişiminin zamana bağlı olarak olumlu yönde değiştiğini bulan Dereboy ve ark (2005)'nin bulgularından farklılık göstermektedir. Bu sonuçta örneklemelerin farklı olmasının etkili olabileceği düşünülmüştür. Dereboy ve ark (2005) liseli ergen grubu ile çalışırken bu çalışmada üniversite öğrencileri örnekleme oluşturmuştur. Lise döneminde kimlik gelişimi tamamlanmadığı ve yeni şekillenmeye başladığı için zamanla olumlu yönde değişimin olması daha olası görünmekte, ancak üniversite yıllarında artık kimlik biraz daha şekillendiği için zamanla birlikte değişimin daha az olması beklenmektedir. Bu nedenle Dereboy ve ark (2005)'nin bulguları ile bu çalışmanın bulgularının farklılık göstermesinde örneklemelerin farklı olmasının etkili olabileceği düşünülmüştür. Kızlar ve erkeklerin KDDA puanları arasında anlamlı farklılık olmadığını ($t=17$, $sd=154$) bulan Dereboy ve ark (1994) gibi, Demir ve ark (2009) kızların ortalama puanı (59.40 ± 17.72) ile erkeklerin ortalama puanları (58.45 ± 19.32) arasında anlamlı fark olmadığını bulmuşlardır ($t=0.787$, $ss=944$, $p=0.431$). Ayrıca Dereboy ve ark (2005) da yaptıkları çalışmada cinsiyet ile KDDA puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını bulmuşlardır. Bu çalışmada da cinsiyet ve KDDA arasındaki ilişkiye bakılmış ve söz edilen çalışmaların bulguları ile tutarlı olarak kızların ortalama puanı (57.95 ± 19.00) ile erkeklerin ortalama puanları (59.98 ± 19.01) arasında anlamlı fark olmadığı bulunmuştur ($t=-1.404$, $ss=770$, $p=0.398$).

Böylece bu bulguların, söz edilen araştırmaların bulguları ile tutarlılık gösterdiği görülürken, Türk gençliğinde kimlik duygusu gelişimine cinsiyetin etkisinin ve gözlenen psikiyatrik belirtiler ile ilişkisinin araştırılması amacıyla yaptıkları çalışmada ergen kızların erkeklere oranla daha sık kimlik bocalaması yaşadığını bulan Türkbay ve ark (2005b)'nın bulgularından farklılık göstermektedir. Böylece literatürdeki bulgularla karşılaştırıldığında, bu araştırmanın bulgularının Türkbay ve ark (2005b)'nın bulguları dışındakilerle tutarlılık gösterdiği görülmektedir.

Kimlik konusunda çalışmalar yapan diğer araştırmacılar Eryüksel (1987) ve Varan (1990)'dır. Eryüksel(1987), öğrencilerin kimlik statülerine dağılımının cinsiyete bağımlı olduğunu bulmuş, gençlerin üniversitede geçirdikleri süre ya da yaşları arttıkça başarılı kimlik statüsünde bulunmalarını beklerken araştırmada böyle bir sonucun elde edilmediğini belirtmiştir. Varan (1990) ise, Eryüksel (1987)'in aksine cinsiyetin kimlik statüleri dağılımı üzerinde anlamlı bir etkisinin görülmediğini belirtmiş ve deneklerin artan yaşla beraber olumsuz kimlik statülerinden olumlu kimlik statülerine doğru geçiş yaptığını bulmuştur. Çakır (2001), lise son sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmada kimlik statülerinin cinsiyet ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu bulmuştur. Balkaya ve Ceyhan (2007), lise öğrencilerinin kimlik kazanım düzeylerinin bazı değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediğini araştırmışlardır. Yapılan çalışma sonucuna göre lise öğrencilerinin kimlik duygusu kazanım düzeyleri cinsiyet ve yaşa göre farklılık göstermemektedir. Bu bulgularla söz konusu çalışmanın bulguları farklılık göstermekle birlikte bu çalışmalarda kullanılan ölçüm aracı ile söz konusu çalışmada kullanılan ölçüm aracı farklılık göstermektedir. Bu nedenle bulguların sonuçlarındaki farklılıkta kullanılan ölçüm araçlarının farklı olmasının etkili olabileceği düşünülmüştür.

KDDA puanları ile anne babanın eğitim durumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda babanın eğitim durumu ile KDDA' dan alınan puanlar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmazken annesi ilköğretim mezunu olan ve annesi lise mezunu olan katılımcıların KDDA puanları arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Böylece annenin eğitim durumu ile KDDA arasında ilişki bulunduğu yönündeki hipotez desteklenirken, babanın eğitim durumu ile KDDA arasında ilişki olduğu yönündeki hipotezin desteklenmediği görülmüştür (Bknz. Çizelge 3.5 ve Çizelge 3.6).

Dereboy ve ark (2005), annenin ve babanın öğrenim düzeyi azaldıkça KDDA puanlarında da artış gözlemlendiğini, ebeveynin öğrenim düzeyi ilköğretim seviyesine

yükseldiğinde puanların ortalamaya yaklaştığını bulmuşlardır. Söz konusu çalışmada ise Dereboy ve ark (2005)'nin bulgularını kısmen destekler nitelikte babanın eğitim durumu ve KDDA arasında anlamlı fark bulunmazken anne eğitimi ile KDDA arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Buna göre annesi ilköğretim mezunu olan ve annesi lise mezunu olan katılımcıların KDDA puanları arasında anlamlı farklılık vardır. Bu sonuçta annesi ilköğretim mezunu olan katılımcıların sayısı (%52.7, n=407) ve annesi lise mezunu olan katılımcıların sayısının (%16.5, n=127) eşit olmamasının ve aralarında çok fark olmasının etkili olabileceği düşünülmüştür. Annenin eğitim durumunun KDDA puanları üzerinde anlamlı etkisinin olduğunu söylemek için örneklemin eğitim durumuna göre gruplara eşit ya da birbirine yakın dağıldığı başka çalışmaların yapılmasının daha yararlı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu bulgu, lise son sınıf öğrencilerinin kimlik statü farklılıklarını algılayan anne-baba tutumu, anne abanın eğitim durumu ve aile tipi açısından incelediği araştırmasında babanın eğitim düzeyi ile öğrencilerin kimlik statüleri arasında anlamlı ilişki olduğunu gösteren Çakır (2001)'in çalışmasının bulgularından farklılık göstermektedir. Bu farklılıkta ise, kimlik statülerini inceleyen Çakır (2001)'dan farklı olarak kimlik statülerinin incelenmemiş KDDA'dan alınan puanlar doğrultusunda kimlik bocalaması üzerinde durulmuş olmasının ve kullanılan ölçüm araçlarının farklı olmasının etkili olabileceği düşünülmüştür.

Ekonomik durum ve KDDA puanları arasında da anlamlı farklılık saptanmış ve hipotezin desteklendiği görülmüştür. Ekonomik durumu çok iyi olanlarla çok kötü olanlar ve kötü olanlar arasında KDDA puanları bakımından anlamlı bir ilişkinin olduğu; ekonomik durumu iyi olanlarla çok kötü olanlar arasında da yine KDDA puanları bakımından anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür (Bknz. Çizelge 3.7). ayrıca ekonomik durum kötüleştikçe KDDA puanı ortalamalarının da arttığı görülmüştür. Yaptıkları araştırmada öğrencilerin sosyoekonomik durumlarını algılamaları çok iyiden çok kötüye doğru gittikçe KDDA puanlarının da olumsuz doğru yükseldiğini bulan Dereboy ve ark (2005), sosyoekonomik durumlarını çok iyi, iyi ve orta algılayanların ortalamaya yakın düzeyde KDDA puanlarına sahip olduklarını ve birbirlerinden çok farklılaşmadıklarını ancak kötü ve çok kötü algısına sahip olanların KDDA puanlarının giderek arttığını belirtmişlerdir. Türkbay ve ark (2005a) erkek lise öğrencileri ile yaptıkları çalışmada da aile geliri azaldıkça KDDA puanlarının yükseldiğini, yani kimlik duygusunda bozulmalar olduğunu bulmuştur. Bu çalışmaların bulguları ile bizim araştırmamızın bulguları tutarlı görünmektedir. Varan (1990), araştırmasından elde ettiği bulgulara göre, sosyal çevrenin

kimlik statüsü dağılımları üzerinde anlamlı düzeyde etkisi olduğunu, en yüksek olumlu kimlik oranlarına sosyo-ekonomik düzeyin yüksek olduğu, alternatifler açısından zengin ortamlarda rastlandığını ifade etmiştir. Varan (1990), çalışmasında kimlik statüleri üzerine odaklanarak bu çalışmadan farklılık göstermekle birlikte, sosyo-ekonomik düzeyin kimlik üzerinde etkili olduğu yönünde elde ettiği bulgular, bu çalışmada ekonomik durumu kötü olanlarda kimlik bocalamasının daha çok yaşandığı yönünde elde edilen bulgularla tutarlılık göstermektedir. Bu çalışmadan elde edilen ekonomik durum kötüleştikçe KDDA puan ortalamalarının arttığı yönündeki bulgu, Varan (1990)'ın da belirttiği gibi ekonomik durumun kimlik üzerinde etkili olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Ekonomik durumu iyi olan ailelerdeki bireylerin kimliklerini oluşturmaları için gerekli olan alternatiflerinin de daha çok olduğu bu nedenle gerekli araştırmaları yapmalarının ve tutarlı bir kimlik oluşturmalarının daha olası olduğu düşünülmüştür.

Tedavi gerektirecek bir ruhsal sorunu olan (63.64 ± 19.16) ve olmayan (58.39 ± 18.88) katılımcıların KDDA'dan aldıkları puanlar da karşılaştırılmış ancak sonuçta anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($T_{(758)} = -2.22$, $P > 0.05$). Böylece hipotezin desteklenmediği görülmüştür. Yaptığı çalışma sonucunda depresyon ve kimlik bocalaması arasında ilişki olduğunu gösteren Çuhadaroglu (1999), kimlik bocalaması içindeki gençlerde depresyon sıklığının daha yüksek olduğunu bildirmiştir. Dereboy ve ark (2005), tedavi olmayı gerektiren bir ruhsal sorunun varlığının kimlik gelişiminde etkili olduğunu bulmuşlardır. Başka bir çalışmada ise Demir ve ark (2009), kimlik bocalaması içindeki gençlerde sadece sınır kişilik özelliklerinin değil hemen tüm kişilik bozukluğu özelliklerinin daha yüksek oranda gözlendiğini bulmuşlardır. Günlük yaşamı uyum içinde sürdürebilme becerisi açısından değerlendirildiğinde, kimlik bocalaması içindeki ergenlerin işlevsellik düzeyi, kimlik duygusunda sorun yaşamayan ergenlere göre anlamlı ölçüde düşük bulunmuştur. Bu çalışmaların bulguları ile yukarıda sözü edilen çalışmaların bulguları farklılık göstermektedir. Bu farklılıkta katılımcıların geçmişte ya da o sırada tedavi gerektirecek bir ruhsal sorunlarının olup olmadığının sadece demografik formda sorulan soru ile araştırılmış olması, bunu ölçmek için bir ölçüm aracının kullanılmamasının etkili olabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle katılımcıların kendilerini iyi gösterme çabası ile ruhsal sorunları varsa bile “hayır” demiş olma ya da var olan sıkıntılarının psikolojik rahatsızlıklarla açıklandığının bilincinde olmama ve bu nedenle soruya “hayır” cevabı vermiş olma ihtimallerinin göz önünde bulundurulmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmamız sonucunda elde edilen diğer bulgulara göre katılımcıların 200 (%25,9)'ü güvenli, 190 (%24,6)'ı saplantılı, 188 (%24,3)'i kayıtsız ve 195 (%25,2)'i korkulu bağlanma stillerinde bulunmaktadır. Böylece, katılımcıların çoğunluğunun güvenli bağlanma stiline sahip oldukları, bunu sırayla saplantılı, kayıtsız ve korkulu bağlanma stillerinin takip ettiği bulunmuştur. Morsünbül (2005), lise ve üniversite öğrencilerinden oluşan toplam 401 kişi ile yaptığı çalışma sonucunda 180 liseli katılımcının 40 (%22,2)'inin güvenli, 43(%23,3)'ünün korkulu, 40 (%22,2)'inin saplantılı ve 57(%31,7)'sinin kayıtsız bağlanma stiline sahip olduğunu bulmuştur. Toplam 192 üniversiteli katılımcının ise 65(%33,9)'inin güvenli, 30(%15,6)'unun korkulu, 51(%26,6)'inin saplantılı ve 46(%24)'sının kayıtsız bağlanma stiline sahip olduklarını bulmuştur. Bu çalışmada örnekleme üniversiteli gençlerin oluşturmasından dolayı Morsünbül (2005)'ün üniversiteli katılımcılar ile ilgili bulgularına odaklanıldığında bu iki çalışmanın sonucunda da katılımcıların en çok güvenli bağlanma stiline sahip oldukları bulunmuş, bulguların benzediği görülmüştür. Ancak bu çalışmada katılımcıların arasında en çok gözlenen bağlanma stilleri arasında ikinci sırada korkulu ve üçüncü sırada saplantılı ve en son sırada kayıtsız bağlanma stili yer alırken Morsünbül (2005)'ün çalışmasında ikinci sırada saplantılı, üçüncü sırada kayıtsız ve son sırada korkulu bağlanma stiline yer aldığı görülmüştür. Yıldırım (2009) ise, 212 üniversite öğrencisi ile yaptığı çalışma sonucunda katılımcıların %31'inin güvenli, %28,1'inin korkulu, %20,9'unun kayıtsız ve %20'sinin saplantılı bağlanma stiline sahip olduğunu bulmuştur. Bu bulgular, bu çalışmanın bulguları ile karşılaştırıldığında her iki çalışmada da katılımcıların en çok güvenli ve daha sonra korkulu bağlanma stiline sahip olduklarının bulunması nedeniyle sonuçların benzerlik gösterdiği görülmüştür. Ancak bu araştırmada üçüncü sırada saplantılı ve en son sırada kayıtsız bağlanma stili yer alırken Yıldırım(2009)'ın çalışmasında bu sıralamanın üçüncü sırada kayıtsız ve en son sırada saplantılı bağlanma stili şeklinde olduğu görülmüştür. Sonuçlardaki farklılığın kullanılan ölçüm araçlarının farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmüştür. Morsünbül (2005) çalışmasında İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA)'ni; Yıldırım (2009) Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE)'ni kullanmıştır. Bu çalışmada ise Yakın ilişkilerde Yaşantılar Envanteri II (YİYE II) kullanılmıştır.

Bu araştırmadan elde edilen diğer bulgulara göre 511 kadın ve 262 erkek katılımcıdan güvenli bağlanma stiline sahip olanların 116 (%58.0)'sının kadın, 84 (%32.1)'ünün erkek; saplantılı bağlanma stiline sahip katılımcıların 124 (%65.3)'ünün kadın,

66 (%34.7)'sının erkek olduğu görölmüştür. Ayrıca kayıtsız bağlanma stiline sahip olan katılımcıların 137 (%72.9)'sinin kadın ve 51 (%27.1)'inin erkek olduğu bulunurken korkulu bağlanma stiline sahip olan katılımcıların ise 134 (%68.7)'ünün kadın ve 61 (%31.3)'inin erkek olduğu bulunmuştur (Bknz. Çizelge 3.9). Dört bağlanma stili grubunun hepsinde kadınların oranının erkeklerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak bu farklılığın, kadın katılımcıların sayısının erkek katılımcıların sayısından yüksek olmasından kaynaklandığı düşünölmüştür.

Kadınlar ve erkekler arasında sahip olunan bağlanma stili bakımından farklılık olduğu görölmüş, bağlanma ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı yönündeki hipotezin desteklenmediğı görölmüştür. Sonuçta, kadınlar arasında en fazla gözlenen bağlanma stili kayıtsız bağlanma stili (%26,8) iken erkekler arasında en fazla güvenli bağlanma stili (%32,1) gözlendiğı bulunmuştur. Kadınlar arasında en az görölen bağlanma stili güvenli bağlanma stili (%22,7) iken erkekler arasında en az görölen bağlanma stili kayıtsız bağlanma stilidir (%19,5) (Bknz Çizelge 3.10). Morsünböl (2005) ise yaptığı çalışma sonucunda; 223 kız katılımcının 55 (%27,7)'inin güvenli, 55 (%27,7)'inin korkulu, 51 (%22,9)'inin saplantılı ve 62 (%27,8)'sinin kayıtsız bağlanma stiline sahip olduklarını; 149 erkek katılımcının 50 (%33,6)'sının güvenli, 18 (%12,1)'inin korkulu, 40 (%26,8)'inin saplantılı ve 41 (%27,5)'inin kayıtsız bağlanma stiline sahip olduklarını bulmuştur. Bu bulgulara göre erkekler ve kızların sadece korkulu bağlanma stili boyutunda farklılık olduğunu, kızların korkulu bağlanma stili puanlarının erkeklerin korkulu bağlanma stili puanından yüksek olduğunu bildirmiştir. Buna göre korkulu bağlanma stili kızlar arasında (%27,7), erkekler arasında (%12,1) olduğundan daha yaygındır. Bu çalışmada da korkulu bağlanma stili bakımından kadınlar ve erkeklerin farklılaştığı; korkulu bağlanma stili kadınlar arasında ikinci sırada (%26,2) gözlenen statü olduğu ve erkekler arasında ise üçüncü sırada (%23,3) yer aldığı bulunmuştur. Ancak Morsünböl (2005)'ün bulgularından farklı olarak bu çalışmada güvenli, saplantılı ve kayıtsız bağlanma stilleri bakımından da farklılık görölmüştür. Öyle ki, yukarıda da belirtildiğı gibi, kadınlar arasında en fazla görölen bağlanma stili kayıtsız bağlanma stili (%26,8) iken erkekler arasında en az görölen bağlanma stili kayıtsız bağlanma stilidir (%19,5). Ayrıca erkekler arasında en fazla görölen bağlanma stili güvenli bağlanma stili (%32,1) iken, bu kadınlar arasında en az görölen bağlanma stilidir (%22,7).

Batur ve ark (2005), yeme tutumu ve cinsiyet ile bağlanma biçimleri arasındaki ilişkiyi inceleme amacıyla yaptıkları çalışmada tüm üniversite öğrencilerinde kızlar ve erkekler arasında bağlanma biçimleri arasında fark olup olmadığını incelemiş ve iki grup arasında fark olmadığını bulmuşlardır. Erözkan (2004), ise güvenli bağlanma stiline cinsiyetler arası farklılığın olduğunu bulmuştur. Erkeklerin daha çok güvenli bağlanma stiline sahip olduklarını bulan Erözkan (2004), bu bulgunun erkeklerin başkaları ile kolaylıkla duygusal yakınlık kurmak istemeleri, başkalarına güvenmek, bağlanmak ve başkalarının da kendilerine güvenip bağlanma konusunda kendilerini oldukça rahat hissetmeleri ve birilerinin kendilerini kabul etmemesinin ya da yalnız kalmanın onları çok fazla kaygılandırmamasından kaynaklanabileceğini belirtmiştir.

Bu çalışma sonucunda da Erözkan (2004)'ın çalışmasında olduğu gibi kadınların daha az ve erkeklerin daha çok güvenli bağlanma stiline sahip oldukları bulunmuştur. Bizim toplumumuzda kızlar çocukluktan itibaren daha dikkatli, daha temkinli olmaları yönünde yapılan uyarılarla büyümekte, diğer insanlara özellikle de karşı cinse çok da güvenmemeleri gerektiği yönünde öğütler almaktadırlar. Ayrıca erkeklere göre daha çok tehdit algılamaktadırlar. Bu durumda bu çalışma sonucunda, kadınların erkeklere göre daha güvensiz oldukları yönünde elde edilen bulgunun beklenen ve olası bir sonuç olduğu, bu sonuçta hem yetiştirme tarzlarının hem de kadınların dünyanın güvenilir olmadığı yönünde bir inanç geliştirmelerinin etkili olduğu düşünülmüştür.

Katılımcıların anne babalarının eğitim durumları ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki incelenmiş ve sonuçta anlamlı farklılık olduğu bulunmuş, hipotezin desteklenmediği görülmüştür. Buna göre anneleri okur-yazar olmayan katılımcıların çoğunluğunun güvenli bağlanma stiline (%38,1) sahip olduğu ve bunu sırasıyla korkulu (%33,3), kayıtsız (%15,9) ve saplantılı (%12,7) bağlanma stillerinin takip ettiği görülmüştür. Anneleri okur-yazar olan katılımcıların çoğunluğunun güvenli (%39,7) bağlanma stiline sahip olduğu, ikinci sırada kayıtsız (%24,1), üçüncü sırada saplantılı (%20,7) bağlanma stiline yer aldığı ve en az korkulu bağlanma stiline sahip oldukları görülmüştür. Annesi ilköğretim mezunu olan 407 katılımcının çoğunluğunun korkulu (%27,5) ve kayıtsız (%27,0) bağlanma stillerine sahip oldukları, (%25,3) ile üçüncü sırada saplantılı bağlanma stili yer alırken en az güvenli bağlanma stiline (%20,1) sahip oldukları bulunmuştur. Anneleri lise mezunu olan katılımcıların çoğu güvenli bağlanma stiline (%29,1) sahipken annelerinin eğitimi lise üstü olanların çoğunun saplantılı bağlanma stiline (34,2) sahip oldukları

bulunmuştur (Çizelge 3.11). Katılımcıların babalarının eğitim durumları ile sahip oldukları bağlanma stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($\chi^2 = 39,35$, $sd=12$, $p < 0.01$). Buna göre babaları okur-yazar olmayan ve okur-yazar olan katılımcıların çoğunluğunun güvenli bağlanma stiline sahip oldukları bulunurken, en az saplantılı bağlanma stiline sahip oldukları görülmüştür. Babaları ilköğretim mezunu olan katılımcıların çoğunluğunun korkulu (%29,9) bağlanma stiline sahip oldukları ve en az güvenli bağlanma stiline (%19,9) sahip oldukları bulunmuştur. Babaları lise mezunu olan katılımcıların çoğu güvenli bağlanma stiline (%29,5) sahipken babalarının eğitimi lise üstü olanların çoğunun saplantılı bağlanma stiline (28,5) sahip oldukları bulunmuştur (Çizelge 3.12).

Literatüre bakıldığında çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri ile ilişkili olabileceğini gösteren çalışmaların olduğu görülmektedir (Karadayı 1994, Sümer ve Güngör 1999, Luecken 2000, Yılmaz 2001, Benda ve Corwyn 2002, Sümer ve Cozzarelli 2004). Sümer ve Güngör (1999), yaptıkları çalışma sonucunda, yüksek düzeyde sevgi boyutuyla tanımlanan açıklayıcı/otoriter ve izin verici/şımartan çocuk yetiştirme stillerinin güvenli bağlanma ile olumlu, genel olarak güvensiz bağlanma türleri ile olumsuz yönde ilişkili olduğunu; buna karşılık, kontrol boyutu yüksek, sevgi boyutu düşük olan otoriter ve izin verici/ihmkar çocuk yetiştirme stillerinin özellikle güvensiz bağlanma stilleri ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Sümer ve Cozzarelli (2004) ise, sorumlu ve duyarlı ebeveyn tutumunun bireyin kendisinin sevebilir, diğerlerinin de güvenilir ve ılımlı olduklarına ilişkin pozitif zihinsel modeller geliştirmesini sağladığını belirtmişlerdir. Tekrarlayan tutarsız, reddedici ve zorlayıcı ebeveyn tutumunun ise bireyin kendisini sevelemey ve diğerlerinin de güvenilmez ve soğuk olduklarına ilişkin olumsuz zihinsel modeller geliştirmesine neden olduğunu ifade etmişlerdir. Yapılan bu araştırmalar anne babayla kurulan ilişkilerin bireyin birçok özelliğini etkilediği gibi bağlanma üzerinde de etkili olduğunu göstermiştir. Bu çalışmada anne babanın tutum ve davranışları ölçülmemiştir. Ancak anne ve babanın eğitim durumu, ekonomik durum gibi özelliklerinin onların tutum ve davranışlarını ve dolayısıyla bağlanma stillerini etkileyebileceği düşünülmüş ve bu nedenle anne babanın eğitim durumu, ekonomik durum gibi değişkenlerle bağlanma stilleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Sonuçta anne babanın eğitim durumu ve bağlanma stilleri arasında bulunan ilişki, yukarıda anne babayla kurulan ilişkilerin bağlanmayı etkilediği yönündeki araştırma bulgularından hareketle, anne babanın eğitim durumunun stresli durumlarla başa çıkma, ilgili ve tutarlı ebeveyn tutumu,

çocuklarla yaşanan sorunları çözme biçimi gibi özellikleri etkileyebileceği ve bu durumun hangi bağlanma stiline göre gelişeceği üzerinde etki edebileceği şeklinde yorumlanmıştır. Ancak eğitimin yanında kişilik özelliklerinin de önemli olduğu göz önünde bulundurulduğunda anne babanın eğitim durumunun bağlanma stillerini etkilediği yönünde çıkarım yapmak için daha ayrıntılı çalışmaların yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Katılımcıların bağlanma stilleri ile ekonomik durum arasında da anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuş, bağlanma stilleri ile ekonomik durum arasında ilişkinin olmadığı yönündeki beklentinin karşılanmadığı görülmüştür. Güvenli bağlanma stiline sahip olan bireylerin ekonomik durumlarının daha çok “çok iyi”, “iyi” ve “orta” şeklinde olduğu ancak korkulu bağlanma stiline sahip bireylerin yine ekonomik durumlarının “iyi” ve “orta” düzeyde olmakla birlikte bu sayının güvenli bağlanma stiline sahip bireylerden çok daha az olduğu görülmüştür (Çizelge 3.13). Erözkan (2004), lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ve yalnızlık düzeylerini cinsiyet, sınıf düzeyi ve sosyo-ekonomik düzey açısından karşılaştırdığı çalışmasında ekonomik durum ile güvenli bağlanma arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğunu bulurken; korkulu, saplantılı ve kayıtsız bağlanma stilleri arasında pozitif yönde bir ilişkinin olduğunu bulmuştur. Erözkan (2004) bu bulguyu yüksek gelir düzeyine sahip bireylerin kayıtsız bağlanmayı gerçekleştirerek yakın duygusal ilişkiler içerisine girmemeleri, kendi kendilerine yetme ve bağımsız olma eğilimi taşımaları, başkalarına güvenmek ya da güvenilir olmanın onlar için önemli olmaması ile açıklamıştır. Bizim çalışmamızın sonucunda elde edilen bulgular ise ekonomik durumu iyi olan ailelerin çocuklarına maddi ve manevi daha çok imkan sağlayabildikleri ve çocuğun ihtiyaç duyduğunda yanında olup güvenli bağlanmayı kolaylaştırdıkları şeklinde yorumlanmıştır.

Ruhsal sorunun olup olmadığı ve alışkanlık düzeyinde bir maddenin kullanılıp kullanılmadığı soruları ile bağlanma stilleri arasında bir ilişki bulunmamıştır ($\chi^2 = 2.64$, $sd=3$, $p > 0.05$) (Çizelge 14 ve Çizelge 15). Literatüre bakıldığında bağlanma stilleri ile ruhsal rahatsızlıklar arasında ve kızgınlık, düşmanca tepkiler, özsaygı vb özellikler arasında ilişki olup olmadığını inceleyen araştırmaların olduğu görülmektedir.

Troisi ve D’Argenio (2004), belirgin depresif semptomları olan genç erkeklerle yaptıkları çalışma sonucunda güvensiz bağlanma ile yüksek düzeydeki kızgınlık arasında ilişki bulmuşlardır. Kaygılı/kararsız bağlanan bireylerde agorafobi, depresyon, intihar

düşünceleri ya da girişimlerinin, konversiyon semptomları ya da yeme bozukluklarının görülebileceğini belirten Sable (1997), kaçınan bireylerin, kaygılı bağlanan bireylerden farklı olarak etkili figürlerin erişilebilirliğinden emin olmadıklarını ifade etmiştir. Bu nedenle bu bireyler destek ve ilgi ihtiyaçlarını inkar eder ya da önlerler. Savunmacı biçimde diğerlerine güvenme korkusunu gizleyerek kendi kendine yetme duygusu geliştirirler ve bu durum onları depresyona, psikosomatik semptomlara, kişilik bozukluklarına, alkolizme ya da intihara eğilimli kılar. Love ve Murdock (2004) da, ebeveynlere bağlanma, duygusal, sosyal ve psikolojik iyilik arasında ilişki olduğundan söz etmişlerdir. Psikolojik iyilikteki farklılıkların olası bir açıklaması olarak ebeveynlere bağlanmayı inceleyen Love ve Murdock (2004), başlıca bakım verenle reddedici bir ilişki yaşayan bireylerin kaçınan yetişkin bağlanma stili geliştirme eğiliminde olduklarını ve yetişkin yakın ilişkilerde kaygılı/kararsız özellik gösterdiklerini bulmuşlardır. Sonuçlar, bağlanmanın iyi olmanın önemli bir yordayıcısı olduğunu göstermiştir. Wei ve ark (2005a), kaygılı bağlanan ve kaçınan bağlanan bireylerin olumsuz duyguduruma ve kişilerarası problemlere katkıda bulunan farklı ve ayrı duygusal düzenleme stratejileri kullanıp kullanmadıklarını incelemek amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Bağlanma ve stres arasındaki bağlantının basit bir ilişki olmadığını, hem bağlanma anksiyetesinin hem de kaçınmanın belli psikolojik süreçler aracılığı ile strese katkıda bulunduğunu; farklı bağlanma stillerinin farklı duygusal düzenleme stratejileri ile ilişkili olduğunu bulan Wei ve ark (2005a), farklı bağlanma stillerine sahip olan bireylerin sadece farklı duygusal düzenleme stratejileri kullanmadıklarını aynı zamanda bu farklı stratejiler nedeniyle olumsuz duygudurum ve kişilerarası problemler yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bağlanma stilleri ile kişilik patolojisi arasındaki ilişkiyi büyük bir ergen örneklemi üzerinde araştırdıkları çalışmada Nakash-Eisikovits ve ark (2002), bağlanma paternlerinin ergenlerde kişilik patolojisi ile ilişkili olduğunu destekleyen sonuçlar elde etmişlerdir. Analizlere göre güvenli bağlanma ergen patolojisi ile negatif korelasyon göstermiş ve sağlıklı işlevsellikle pozitif korelasyon göstermiştir. Kaçınan bağlanma stili, içsel ve dışsal psikopatolojilerin bir karışımını yansıtan çeşitli kişilik bozuklukları ile ilişkili bulunmuştur.

Batur ve ark (2005), yeme bozukluğunun gelişimindeki etmenleri açıklayan önemli yaklaşımlardan birisinin bağlanma kuramı olduğunu belirtmişler, yaptıkları çalışma sonucunda yeme tutum sorunu gösteren ve göstermeyen gruplar arasında saplantılı ve korkulu bağlanma biçimleri açısından fark bulunurken; kayıtsız ve güvenli bağlanma

biçimleri açısından iki grup arasında fark bulunmadığını görmüşlerdir. Yeme tutumunda sorunu olanların olmayanlara göre daha fazla saplantılı ve korkulu bağlanma biçimleri gösterdiği gözlenmiştir. Wei ve ark (2005b), kaygılı ve kaçınan bağlanan bireylerin yeterlik ve özerklik gibi ihtiyaçların doyurulması boyutlarında düşük puanlar aldıklarını bulmuşlardır. Yüksek bağlanma anksiyetesine sahip olan bireylerin kendileri ile ilgili olumsuz çalışan modellere sahip olma eğiliminde oldukları ve temel psikolojik ihtiyaçlarından habersiz oldukları ya da onları bastırdıkları düşünülmüştür; çünkü bu ihtiyaçların onları seilmeyen biri yaptığını öğrenmişlerdir. Tersine, yüksek bağlanma kaçınması olan bireyler olumsuz diğerleri modeline sahiptirler ve bu kişiler diğerlerinin bu ihtiyaçları tamamlamak için uygun olmadığına inanırlar. Bu nedenle, streslerini yönetmek için temel psikolojik ihtiyaçlarını karşılamada daha çok kendilerine güvenme eğilimindedirler. Cooley (2005) ise, güvensiz bağlanma stiline, stresle ilişkili başa çıkma tarzları ile olduğu gibi psikopatoloji ve işlevsel olmayan tutumlarla da ilişkili olduğunu belirtmiştir. Yaptığı çalışma sonucunda olumlu diğerleri bakış açısına sahip bireylerin, olumsuz başkaları bakış açısına sahip bireylere göre yaşlıları tarafından gönderilen sözel olmayan işaretleri, özellikle ses tonunu okumada daha başarılı olduklarını ve daha işlevsel tutumlar sergilediklerini bulmuştur.

Taşkın ve ark (2009), ergenlikte olumlu bir aile ortamı, uygun anne-baba tutumları ve anne-babaya güvenli bağlanmanın depresyona karşı bir tampon oluşturabileceğini, güvensiz bağlanmanın ise yüksek depresyon düzeyiyle ilişkili olduğunu öne sürmüşlerdir. Ünal ve Özcan (2000) ise, hangi etkenlerin depresyonun ortaya çıkmasını kolaylaştırdığı ya da ortaya çıkarttığı ve hangilerinin bu etkenlere karşı koyduğunu araştırmışlar; güvenli bağlanmanın önemli bir koruyucu etken olarak işlev gördüğünü ve işlev bozukluklarının ortaya çıkışını önleyip azaltabileceğini belirtmişlerdir. Keskin ve Orgun (2007), bir grup üniversite öğrencisinde sosyal fobi yaygınlığının belirlenmesi ve baş etme stratejilerinin değerlendirilmesi amacıyla yaptıkları çalışmada, anksiyete bozukluklarının, özellikle sosyal fobinin temelinde güvensiz bağlanma yapısının yattığını belirtmişlerdir.

Yukarıda anlatılan araştırmalar bağlanma ile psikolojik iyilik arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Ancak bizim çalışmamız sonucunda ruhsal sağlık ile bağlanma stilleri arasında bir ilişki bulunmamıştır. Bu nedenle bulgularımız literatürle tutarlı görünmemektedir. Ancak yukarıda da değinildiği gibi bu sorunun cevabının öz bildirime dayalı olması, böyle bir rahatsızlığın olup olmadığını ölçmek amacıyla ayrıca bir ölçüm

aracının kullanılmamasının bu sonuçta etkili olabileceği düşünölmektedir. Alışkanlık düzeyinde bir maddenin kullanılması ve bağlanma arasında ilişkinin bulunmamasında ise hiçbir alışkanlığı olmadığını bildiren katılımcıların oranının (%79,9) diğer bütün gruplardan çok yüksek olmasının, eşit dağılımın olmamasının etkili olabileceği düşünölmüştür.

BÖLÜM 5

SONUÇ

5.1 Sınırlılıklar ve Öneriler

Bu çalışma ile iki gelişimsel süreç olan bağlanma ve kimlik gelişiminin her ikisinin de temellerinin bebeklik dönemine dayanmasından, anne ile kurulan ilişkinin önemli olmasından yola çıkılarak kimlik ve bağlanma süreçleri arasındaki ilişkinin önemi tekrar vurgulanmıştır. Literatürde temelde bu iki süreç arasındaki ilişkiyi vurgulayan çalışmalar bulunmakla birlikte bu çalışmalarda genellikle farklı ölçekler kullanılmış ve kimlik statüleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki ortaya konmuştur. Bizim çalışmamızda ise KDDA ölçüm aracı olarak kullanılmış ve bağlanma stilleri ile kimlik bocalaması arasındaki ilişki incelenmiştir. Böylece bu çalışmanın literatüre katkı yaptığı düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışmanın sonuçlarının klinikte çalışan psikologların, kendilerine başvuran kişilerin sorunlarını anlamaları ve bu sorunlarla baş etmelerini sağlamada yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma aynı zamanda bazı sınırlılıklara sahiptir. Öncelikle araştırmanın örnekleminin üniversite öğrencilerinden oluşması araştırmanın bulgularının genellenebilirliği açısından engel teşkil etmektedir. Farklı yaş ve eğitim düzeyinden gruplarda bağlanmanın ve kimlik bocalamasının incelenmesi farklı sonuçlar ortaya koyabilir.

Kullanılan ölçüm araçlarının öz bildirime dayalı olması nedeniyle sorulara verilen cevapların doğruluğundan şüphe edilebilir ve bu durum bulguların doğruluğuna duyulan güveni olumsuz yönde etkileyebilir.

Bu çalışma kesitsel bir çalışma olup katılımcıları izleme söz konusu değildir. Bu nedenle katılımcıların sadece çalışmanın yapıldığı dönemdeki bağlanma stilleri ve kimlik bocalamaları ile ilgili bilgi sahibi olunmuş, daha önceki ve daha sonraki zamanlarda bağlanma stilleri ve kimlik bocalaması arasında nasıl bir ilişkinin olduğunu incelemek mümkün olmamıştır. Bu nedenlerle daha geniş ve farklı kesimlerden katılımcıların oluşturduğu bir örnekleme yapılacak çalışma bulguların genellenebilirliğini sağlayacaktır. Ayrıca boylamsal nitelikte yapılacak bir çalışma da kimlik bocalaması ve bağlanma arasındaki ilişkinin niteliğinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

ÖZET

Birgi F. Üniversite Öğrencilerinde Kimlik ve Bağlanma

Kimlik gelişimi ve bağlanma arasında ilişkinin var olduğunu gösteren araştırmalardan hareketle, bu çalışmada üniversite öğrencilerinin sahip oldukları bağlanma stillerine göre kimlik bocalaması yaşantısının farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Ayrıca bağlanma stilleri ve KDDA puanı ile cinsiyet, anne babanın eğitim durumu, ekonomik durum, ruhsal sağlık gibi değişkenler arasındaki ilişki de incelenmiştir.

Araştırmaya Aydın ve İzmir'deki çeşitli üniversitelerde okumakta olan 773 (511 kız ve 262 erkek) öğrenci katılmıştır. Yaş aralığı 17-30, yaş ortalaması 20.56'dır. Kullanılan veri toplama araçları Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı (KDDA) ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II (YİYE II)'dir. Sonuçta kimlik ve bağlanma arasında ilişki olduğu yönündeki araştırma hipotezinin desteklendiği görülmüştür. Ayrıca KDDA puanları ile yaş, cinsiyet, anne babanın eğitim durumu, ekonomik durum ve ruhsal sağlık arasındaki ilişki incelenmiş; KDDA ile yaş, cinsiyet, babanın eğitim durumu ve ruhsal sağlık arasında ilişki bulunmazken, KDDA ve annenin eğitim durumu ve ekonomik durum arasında ilişki olduğu bulunmuştur. Bağlanma stilleri ile cinsiyet, anne baba eğitim, ekonomik durum, ruhsal sağlık ve alışkanlıklar arasındaki ilişki incelenmiş sonuçta bağlanma stilleri ile cinsiyet, anne ve babanın eğitim durumu ve ekonomik durum arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunurken bağlanma stilleri ile ruhsal sağlık ve alışkanlıklar arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Araştırmadan elde edilen bu bulgular ilgili literatüre göre tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kimlik, Bağlanma, Kimlik Bocalaması, Bağlanma Stilleri

SUMMARY

Birgi F. Attachment and identity of university students

Based on the studies that show the existence of the relationship between the identity development and attachment, in this research, it is researched that if the university students' experience of identity diffusion becomes different according to their attachment styles. Also, the relationship between attachment styles and gender, education of mother and father, economic condition, psychological wellness and other variables and the relationship between KDDA scores and age, gender, education of mother and father, economic condition, psychological wellness and other variables investigated.

A total of 773 students (511 female and 262 male) who study in various universities in Aydın and İzmir participated in the research. The age range is 17-30 and average of age is 20.56. The data collection tools are Instrument for Assessing Identity Confusion (IFAIC) and Experience In Close Relationships II (EICR II). Results show that the hypothesis of there is a relationship between identity and attachment styles is supported. The relationships between IFAIC scores and age, gender, education of mother and father, economic condition and psychological wellness are investigated and found that there is a relationship between IFAIC scores and mothers' education and between IFAIC scores and economic condition but there is no relationship between IFAIC scores and age, gender, fathers' education and psychological wellness. The relationships between attachment styles and gender, education of mother and father, economic condition, psychological wellness and habituation are investigated and found that there is a relationship between attachment styles and gender; between attachment styles and mothers' and fathers' education and economic condition but there is no relationship between attachment styles and psychological wellness and habituation. The results obtained were discussed in accordance with the relevant literature.

Key words: Personality Attachment, Identity Diffusion, Attachment Styles.

KAYNAKLAR

Ainsworth MD. Object relations, dependency and attachment: A theoretical review of the infant-mother relationship. Child Development 1969;40:969-1025.

Ainsworth MD. Attachments beyond infancy. American Psychologist 1989;44(4):709-716.

Ainsworth MD, Blehar MC, Waters E, Wall S. Patterns of attachment: a psychological study of the strange situation. Hillsdale, NS: Erlbaum;1978.

Ainsworth MD, Bowlby J. An ethological approach to personality development. American Psychologist 1991;46(4):333-341.

Arslan E, Arı R. Ego Kimlik Süreci Ölçeğinin Türkçeye uyarlama güvenirlik ve geçerlik çalışması. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2008; 39(19):53-60.

Balkaya F. Bilgi işleme süreçleri açısından bağlanma kuramının yeniden ele alınması. Türk Psikoloji Yazıları 2005;8(özel ek sayı):17-39.

Balkaya A, Ceyhan E. Lise öğrencilerinin kimlik duygusu kazanım düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Sosyal Bilimler Dergisi 2007;1:433-446.

Batur S, Demir H, Ulu P, Güneş H, Irmak E, Aşkın A. Yeme tutumu ve cinsiyet ile bağlanma biçimleri arasındaki ilişki. Türk Psikoloji Yazıları 2005; 8(15):21-31.

Bartholomew K, Horowitz L. Attachment styles among young adults: a test of a four category model. Journal Of Personality And Social Psychology 1991;61:226-241.

Benda BB, Corwyn RF. The effect of abuse in childhood and in adolescence on violence among adolescents. Youth&Society 2002; 33:339-365.

Bosma HA, Graafsma TL, Grotevant HD, De Levita DJ. Identity and development an interdisciplinary approach. Thousand Oaks London ABD New Delhi:Sage Publications Inc;1994.

Bowlby J. Attachment and loss: Volume 1.Attachment. New York: Basic Books;1969.

Bowlby J. Attachment and loss: Volume 2. Seperation: Anxiety and Anger. New York: Basic Books;1973.

Brennan KA, Clark CL, Shvaer PR. Self report measurement of adult attachment: An integrative overview. In Simpson JA, Rholes WS(Eds). Attachment theory and close relationships. New York: Guilford Pres; 1998. p.46-76.

Brumbaugh CC, Fraley RC. Transference and attachment: how do attachment patterns get carried forward from one relationship to the next. Personality and Social Psychology Bulletin 2006;32(4):552-560.

Ceyhan E. Bireyi tanıma. Can G (Edt). TC Anadolu Üniversitesi Yayını No:1371. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web Ofset; 2002. s.167-180.

Cooley EL. Attachment style and decoding of nonverbal cues. North American Journal Of Psychology 2005;7(1):25-34.

Çakır SG. The relationships of identity status with parental attitudes, family type and parental education level in adolescents. Master Of Science. Middle East Technical University The Department Of Educational Sciences, Ankara, Türkiye. 2001.

Çuhadaroğlu F. Identity Confusion and Depression in Groups of Adolescents Having Psychiatric And Physical Symptoms. The Turkish Journal of Pediatrics 1999;41:73-79.

Demir HK, Dereboy F, Dereboy Ç. Gençlerde kimlik bocalaması ve psikopatoloji. Türk Psikiyatri Dergisi 2009;20(3):227-235.

Dereboy İF. Kimlik Bocalaması Anlamak, Tanımak, Ele Almak. Malatya: Özmert Ofset;1993.

Dereboy İF. Erişkinlikteki durağanlığın oyunlaştırılması: Godot'yu Beklerken. 3P Dergisi 1997(a);5(Ek. 2):30-34.

Dereboy İF. Genç hastalar ve kimlik bocalaması. Ergenlikte ruhsal sorunlara yaklaşım-I. Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları; İzmir:2(3);1997(b):325-345.

Dereboy İF, Dereboy Ç, Coşkun A, Coşkun B. Özdeğer duygusu, öz imgesi ve kimlik duygusu-II: Bir Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı'na doğru- ön çalışma. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi;1(2):1994.

Dereboy İF, Dereboy Ç, Sevinçok L, Kaynak H. Gençlerde kimlik gelişimi sürecini değerlendirmede kullanılan iki ölçeğin psikometrik özellikleri: karşılaştırmalı bir çalışma. Türk Psikiyatri Dergisi 1999;10(2): 92-101.

Dereboy Ç, Harlak H, Okyay P, Eskin M, Dereboy F, Kaynak H, Bilal F, Ertekin K. Ergen ve sorunları durum saptama çalışması. ADÜ Bilimsel Araştırmaları, Proje No: GSUAM-02001, 2005.

DiTommaso E, Brannen-McNulty C, Ross L, Burgess M. Attachment styles, social skills and loneliness in young adults. *Personality and individual differences* 2003; 35: 303-312.

Doherty NA, Feeney JA. The composition of attachment networks throughout the adult years. *Personal Relationships* 2004;11:469-488.

Erikson EH. *Identity youth and crisis*. New York: Norton;1968.

Erozkan A. Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ve Yalnızlık Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2004;4(2):155-175.

Eryüksel GN. Ergenlerde kimlik statülerinin incelenmesine ilişkin kesitsel bir çalışma. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye. 1987.

Florian V, Mikulincer M. Effects of adult attachment style on the perception and search for social support. *Journal of Psychology* 1995;129(6):665-676.

Fraley RC, Waller NG, Brennan KA. An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology* 2000;78:350-365.

Gloger –Tippelt G, Gomille B, Koenig L, Vetter J. Attachment Representations in 6-years olds: Related Longitudinally to the quality of attachment in infancy and mothers' attachment representations. *Attachment and Human Development* 2002;4(3): 318-339.

Günaydın G, Selçuk E, Sümer N, Uysal A. Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri Kısa Formu'nun psikometrik açıdan değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları* 2005; 8(16):13-23.

Hazan C, Shaver PR. Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology* 1987;52:511-524.

Hazan C, Shaver PR. Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry* 1994;1:1-22.

Iwaniec D, Sneddon H. Attachment style in adults who failed to thrive as children: outcomes of a 20 year follow-up study of factors influencing maintenance or change in attachment style. *British Journal of Social Work* 2001; 31:179-195.

İmamoğlu S, İmamoğlu EO. Relationship between general and context-specific attachment orientations in a Turkish sample. *The Journal of Social Psychology* 2006;146(3):261-274.

Karadayı F. Üniversite gençlerinin algılanan anababa tutumları, anababayla ilişkileri ve bunların bazı kişilik özellikleri ile bağlantısı. *Türk Psikoloji Dergisi* 1994;9(32): 15-25.

Keskin G, Orgun F. Bir grup üniversite öğrencisinde sosyal fobi yaşama durumlarının ve başa çıkma stratejilerinin değerlendirilmesi. *Anatolian Journal of Psychiatry* 2007;8:262-270.

Leveridge M, Stoltenberg C, Beesley D. Relationship of attachment style to personality factors and family interaction patterns. *Contemporary Family Therapy* 2005;27(4):577-597.

Love KM, Murdock TB. Attachment to parents and psychological well-being: An examination of young adult college students in intact families and stepfamilies. *Journal Of Family Psychology* 2004;18(4):600-608.

Lyddon W, Sherry A. Developmental personality styles: an attachment theory conceptualization of personality disorders. *Journal of Counseling&Development* 2001;79:405-414.

Luecken LJ. Attachment and loss experiences during childhood are associated with adult hostility, depression and social support. *Journal of Psychosomatic Research* 2000;49:85-91.

Mikulincer M, Shaver PR, Pereg D. Attachment theory and affect regulation: The Dynamics, Development and Cognitive Consequences of Attachment-Related Strategies. *Motivation And Emotion* 2003;27(2):77-102.

Mikulincer M, Shaver PR. Attachment theory and emotions in close relationships: exploring the attachment- related dynamics of emotional reactions to relational events. *Personal Relationships* 2005;12:149-168.

Morrison TL, Goodlin-Jones BL. Attachment and the representations of intimate relationships in adulthood. *Journal of Psychology* 1997;131(1):57-71.

Morsünbül Ü. Ergenlikte kimlik statülerinin bağlanma stilleri, cinsiyet ve eğitim düzeyi açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye. 2005.

Morsünbül Ü, Tümen B. Ergenlik döneminde kimlik ve bağlanma ilişkileri: kimlik statüleri ve bağlanma stilleri üzerinden bir inceleme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 2008;15(1):25-31.

Muris P, Meesters C, Morren M, Moorman L. Anger and hostility in adolescents: relationships with self-reported attachment style and perceived parental rearing styles. *Journal Of Psychosomatic Research* 2004;57:257-264.

Nakash-Eisikovits O, Dutra L, Westen D. Relationship between attachment patterns and personality pathology in adolescents. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 2002;41(9):1111-1123.

Overall NC, Fletcher GJ, Friesen MD. Mapping the intimate relationship mind: comparisons between three models of attachment representations. *Personality and Social Psychology Bulletin* 2003;29(12):1479-1493.

Özçelik İ. Görme Özürlülerin Psikososyal Gelişimlerinin Değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1982;15(2):47-62.

Reich WA, Siegel HI. Attachment ego identity development and exploratory interest in university students. *Asian Journal of Social Psychology* 2002;5:125-134.

Rice KG, FitzGerald DP, Whaley TJ, Gibbs CL. Cross-sectional and longitudinal examination of attachment, separation-individuation and college student adjustment. *Journal of Counseling and Development* 1995;73(4):463-474.

Sable P. Disorders of adult attachment. *Psychotherapy* 1997;34(3):286-296.

Selçuk E, Günaydın G, Sümer N, Uysal A. Yetişkin bağlanma boyutları için yeni bir ölçüm: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II'nin Türk örnekleminde psikometrik açıdan değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları* 2005; 8(16):1-11.

Simons KJ, Paternite CE, Shore C. Quality of parent/adolescent attachment and aggression in young adolescents. *Journal of Early Adolescence* 2001;21(2):182-203.

Sroufe LA, Carlson EA, Levy AK, Egeland B. Implications of attachment theory for developmental psychopathology. *Developmental and Psychopathology* 1999;11:1-13.

Sümer N, Güngör, D. Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi* 1999;14(44):35-58.

Sümer N, Cozzarelli C. The impact of adult attachment on partner and self-attributions and relationship quality. *Personal Relationship* 2004;11:355-371.

Taşkın EO, Yüksel EG, Özmen E. Üniversite birinci sınıf öğrencilerinde ayrılma bireyleşme özellikleri ve depresyon ilişkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry* 2009;10:174-180.

Tolmacz R. Attachment style and willingness to compromise when choosing a mate. *Journal of Social and Personal Relationships* 2004;21(2):267-272.

Troisi A, D'Argenio A. The relationship between anger and depression in a clinical sample of young men: the role of insecure attachment. *Journal of Affective Disorders* 2004;79:269-272.

Türkbay T, Özcan C, Doruk A, Uzun Ö. Consequences of identity confusion on adolescents' psychiatric symptoms and self-esteem. *Türkiye'de Psikiyatri* 2005a;7(3):92-97.

Türkbay T, Özcan C, Doruk A, Sekmen K. Ergenlerdeki kimlik bocalaması üzerine cinsiyetin etkisi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 2005b;12(2):69-74.

Ünal G. Bir grup üniversiteli gençte çekingenlik, aleksitimi ve benlik saygısının değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri* 2004;7:215-222.

Ünal S, Özcan E. Depresyonda hazırlayıcı, ortaya çıkarıcı ve koruyucu etkenler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2000;1(1):41-47.

Varan A. Liseli gençlerin kimlik statülerinin cinsiyet, yaş ve sosyal-çevre açısından incelenmesi. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye. 1990.

Wei M, Vogel DL, Ku TY, Zakalik RA. Adult attachment, affect regulation, negative mood, and interpersonal problems: the mediating roles of emotional reactivity and emotional cutoff. *Journal of Counseling Psychology* 2005(a);52(1):14-24.

Wei M, Shaffer PA, Young SK, Zakalik RA. Adult attachment, shame, depression and loneliness: The mediation role of basic psychological needs satisfaction. *Journal Of Counseling Psychology* 2005(b);52(4):591-601.

Wenar C, Kerig P. Development psychopathology from infancy through adolescence. 5th Ed. New York: McGraw-Hill; 2005. "Chapter 2".

Wilson SL. Attachment disorders: review and current status. *The Journal Of Psychology* 2001;135(1):37-51.

Yıldırım A. Bağlanma stilleri ile bağışlama arasındaki ilişkide sorumluluk yüklemelerinin aracı rolü. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye. 2009.

Yılmaz A. Eşler arasındaki uyum, anne-baba tutumu ve benlik algısı arasındaki ilişkilerin gelişimsel olarak incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi* 2001;16(47):1-20.

EKLER

EK 1: GENEL BİLGİLER

A. Aile Ortamınız:
1. Anne babanızın; A) Her ikisi de sağ B) Anne sağ C) Baba sağ
2. Medeni durumları nasıl? A) Evli B) Boşanmış C) Dul D)Ayrı yaşıyor E) Hiç evlenmemiş F)Resmi nikahlı değil
3. Annenizin yaşı kaçtır?
4. Babanızın yaşı kaçtır?
5. Ailede siz dahil toplam kaç kardeşsiniz? A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5 F) 6 ve üzeri

B. Sosyal Durumunuz:
6. Annenizin öğrenim durumu nedir? (Okul seçiminde bitirmiş olduğu okulu işaretleyiniz.) A) Okur-yazar değil B) Okur-yazar C) İlkokul D) Ortaokul E) Lise F) Üniversite ve üzeri
7. Babanızın öğrenim durumu nedir? (Okul seçiminde bitirmiş olduğu okulu işaretleyiniz.) A) Okur-yazar değil B) Okur-yazar C) İlkokul D) Ortaokul E) Lise F) Üniversite ve üzeri
8. Annenizin mesleği nedir? A)Ev hanımı B) İşçi C) Memur D) Esnaf E)Çiftçi F) Diğer
9. Babanızın mesleği nedir? A)İşsiz B) İşçi C) Memur D) Esnaf E)Çiftçi F) Diğer
10. Gelir düzeyinizi nasıl tanımlarsınız.? A) Çok iyi B) İyi C) Orta D) Kötü E) Çok kötü
11. Okul dışındaki zamanlarda gelir kazanmak için çalıştığınız bir iş var mı? A) Hayır B) Evet

C. Sağlık Durumunuz:
12. Aşağıdaki maddelerden herhangi birini alışkanlık düzeyinde kullanıyor musunuz? A) Hiçbiri B) Sigara C) alkol D) Uçucu maddeler E) Kokain F) Eroin G) Mariuna H) Diğer (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)
13. Geçmişinizde veya şu anda ailenizde ruhsal sorunları yüzünden tedavi gören bir yakınınız (anne, baba, kardeş) var mı? A) Hayır B) Evet
14. Geçmişinizde veya şu anda tedavi aldığınız bir ruhsal sorunuz var mı? A) Hayır B) Evet
15. Geçmişinizde veya şu anda önemli bir sağlık sorunu yaşadınız mı? A) Hayır B) Evet (lütfen 16. soruyu cevaplayınız.)
16. Geçmişinizde veya şu anda yaşadığınız <u>en önemli</u> sağlık sorunu nedir? A) Trafik kazası B) İstismar (Cinsel, dayak,vb) C) Kronik hastalık D) Kaza (düşme, yanma, vb) E) Diğer

EK 2: KİMLİK DUYGUSU (KDDA)

Açıklama: Bu test 28 maddeden oluşmaktadır. Her bir maddede sözü edilen yaşantıların sizin durumunuzla ne ölçüde uygunluk gösterdiğini, yani sizin düşünce ve duygularınızı ne ölçüde yansıttığını, o maddenin karşısındaki kutuya aşağıdaki sayılardan birini yazarak

belirtin. Eğer bir maddenin birden fazla bir bölümü varsa, cevabınızı maddenin tümünü göz önüne alarak verin. Lütfen bütün maddeleri cevaplandırın.

- A) Bana hiç uymuyor**
- B) Bana pek uymuyor**
- C) Bana biraz uyuyor**
- D) Bana oldukça uyuyor**
- E) Bana tümüyle uyuyor**

1.	Kendimi tutarlı bir insan olarak görmekte zorlanıyorum. Değişik ortamlarda farklı biçimlerde davranıyorum ve bundan rahatsızlık duyuyorum. Bazen, hangi ortamda ya da hangi ilişkide gerçekten kendim olabildiğimi düşünüyorum.
2.	Çok yakın olduğum insanları bile hep aynı gözle göremiyorum. Aynı kişi bir an sevimli ve dost olarak görünüyor gözüme, ama başka bir zaman sevimsiz ve düşman tavırlı olduğunu düşünüyorum.
3.	Kendi doğrularımı ya da kendi yolumu bulabildiğimi sanmıyorum. Nasıl biri olmak ve nasıl bir geleceğe yönelmek istediğimden emin değilim. Bazen birine özeniyor ve onun gibi olmak istediğimi düşünüyorum. Ama bir süre sonra başka birine özenmeye başlıyorum.
4.	Ufak tefek olaylar beni derinden etkiliyor. Bir şey beklediğim gibi olmayınca sanki yıkılıyorum, kendimi suçlu ve değersiz görüyorum, çok mutsuz oluyorum. Ama sonra iyi bir şeyler oluyor ve moralim bir anda düzeliyor, canlı ve neşeli oluyorum, kendime güvenim geliyor.
5.	Çocukluk dönemlerimi düşündüğüm zaman garip bir kopukluk algılıyorum. Sanki geçmişte kalan çocukla ben aynı insan değilmişiz, farklıymışız gibi hissediyorum. Bu da içimde yaşam sürecim, sanki kopuk halkalardan oluşmuş gibi bir duygu doğuruyor.
6.	Farklı insanlarla ilişkideyken farklı biçimde davrandığımı, bir bakıma farklı kişiliklere büründüğümü sanıyorum. Bu yüzden, olduğum gibi davranamadığımı, kendim olmayı beceremediğimi düşünüyorum ve davranışlarımı sahte buluyorum.
7.	Bana en yakın insanların bile beni nasıl tanıdıklarından emin değilim. Bazen öyle geliyor ki; sanki her biri beni farklı bir insan olarak tanıyor. O zaman kimin beni gerçekten tanıdığını soruyorum kendime. Ama ben de kendimi tanıdığımdan emin değilim.
8.	Kendi yolumdan yürüdüğümünden emin değilim. Bana uygun olmayan bir yola yönelmiş olmaktan ve kendime yabancılaşmaktan korkuyorum. Hala kendimi arıyorum, yaşamda ne yapmak ve nasıl biri olmak istediğimi anlamaya çalışıyorum.
9.	Geleceğe ilişkin planlar yaparken gerçekçi olmayı pek beceremiyorum. Belki de hayallerimin peşinde koşmaktan vazgeçemiyorum. Gerçekler kuru, sıkıcı ve bazen de ürkütücü geliyor. Yakınımdaki insanlar ayaklarımın yere basmadığını söylüyor.
10.	Geleceğimi etkileyecek konularda karar vermekte zorlanıyorum. Çünkü bana uygun olanı seçtiğimden bir türlü emin olamıyorum. Bazen bir şeyi yapmaya karar veriyorum ama bir türlü harekete geçemiyorum.
11.	Şu anki halimden ve izlediğim çizgiden pek hoşnut sayılmam. Kendimden beklediğim, yani yaşamda başarmak istediğim bu değildi, ama daha iyisi elimden gelmiyor. Böyle giderse yaşamda arzuladığım yere gelmemiş bir olacağım.
12.	Girdiğim çevrelerde yer edinebildiğimi sanmıyorum. Bana öyle geliyor ki, aile ya da arkadaş çevremde pek önemsenmiyorum, yani varlığımla yokluğum açısından onlar için pek bir fark yok.
13.	En yakın ilişkilerimde bile, karşımdaki insanın beni gerçekten sevip benimsediğine güvenemiyorum. O öyle davranırsa bile içtenliğine inanamıyorum. Bir gün beni yüz üstü bırakmasından kaygılanıyorum. Belki bu yüzden insanlardan uzak duruyorum ve pek yakın arkadaşlıklar kurmuyorum.
14.	Gelecekte beni güzel günlerin ve doyumlulu ilişkilerin beklediğini düşünmeye çalışıyorum, ama olmuyor. Sanki zaman ancak düş kırıklığı ve kötü şeyler getirebilir gibi geliyor.

15.	Bazen sanki zaman çok hızlı geçmiş, ruhum büyüme fırsatı bulamamış ve çocuk kalmış gibi geliyor. O anlarda zamanı yavaşlatmak ya da durdurmak istiyorum. Zamana ayak uyduramama duygusu bende gereksiz bir telaş ve aceleciliğe neden oluyor. Bazen de kendimi çok yaşlanmış gibi hissediyorum.
16.	Yaşamımı başkalarının istekleri ve beklentileri yönlendiriyormuş gibi geliyor. Sanki dizginlerim başkalarının ellerinde. Bu yüzden bazen bir şeyi kendi isteğimle mi yoksa başkaları öyle istediği için mi yaptığımdan emin olamıyorum.
17.	Özlediğim gibi biri olabileceğimden kuşkuluyum. Kendimde beğenmediğim pek çok yan var. Bu yüzden kendimden pek hoşnut sayılmam. Adamakıllı biri olmak için gereken niteliklere sahip olduğumdan emin değilim.
18.	Sanki sürekli olarak dışarıdan kendimi izliyorum ya da başkalarının beni nasıl gördüğünü düşünüyorum. Davranışlarımda konuşmamda başkalarını güldürecek tuhafliklar varmış gibi geliyor. Bu biraz sıkılgan ve alıngan olmama yol açıyor.
19.	Ne zaman bir amaca ulaşmak için hırsılsam, sanki yanlış bir şeyler yapıyormuşum hissine kapılıyorum ve içimde bir huzursuzluk büyümeğe başlıyor. Sonra da yine yanlış bir amacın peşinden koştuğumu düşünüyorum ve vazgeçiyorum.
20.	Kendimi iş güç sahibi biri olarak düşlediğim zaman içime bir sıkıntı giriyor. Artık yetişkin bir insan olduğumu düşünmeye ve öyle davranmaya çalıştığım zamanlarda da benzer huzursuzluğu duyuyorum. Bu yüzden erişkinlik yıllarımda nasıl biri olacağımı kestiremiyorum.
21.	Bazen sanki kazanmak değil kaybetmek istiyormuşum gibi davranıyorum. Bir bakıma kendi kendimi çelmeliyorum, yani bindiğim dalı kesiyorum. Belki de başarılı ve sevilip sayılan biri olmayı istemiyordumdur.
22.	Kendimi pek çok konuda yetersiz ve eksik hissediyorum. Bazen yeterince iyi yaptığım hiçbir iş olmadığını düşünüyorum. İlerde de hangi işte çalışırsam çalışayım, işimin ustası olabileceğimi sanmıyorum.
23.	Çoğu zaman uğraştığım işleri boş ve anlamsız buluyorum. Bu yüzden üzerime düşen işleri en iyi biçimde becermek ya da bir alanda başarılı olmak için yeterli çabayı gösteremiyorum. Bazen işe yaramaz biri olduğumu düşünüyorum.
24.	Öğrenmemin beklendiği şeyleri öğrenebileceğime ve gelecekte mesleğimde yetkin olacağıma inanmıyorum. Öğrenmek, becermek ve başarmak için yeterli çabayı gösterememem belki bundan kaynaklanıyordur.
25.	Bağlı olduğum bir arkadaş grubum yok. Hiçbir gruba giremiyorum, çünkü hepsinde bana ters gelen şeyler buluyorum ve gruptaki insanlara güven duyamıyorum. Ayrıca onların da beni güvenilir bulamayacaklarını ve aralarına almayacaklarını düşünüyorum.
26.	Bazen kendimde karşı cinse ait özelliklerin bulunduğu duygusuna kapılıyorum. Öyle anlarda kendimi tam bir kız ya da tam bir erkek olarak düşünmekte zorlanıyorum. Sanki ikisinin arasında kalmışım gibi hissediyorum.
27.	Ailemi bir kenara bırakırsam, çevremde görüşlerine saygı duyduğum, önerilerine kulak verdiğim ve sözünü dinlediğim bir kimsenin olmadığını söyleyebilirim. Böyle bir gösterici bulmak isterdim, ama kimsenin sözünü dinlemek istemiyorum.
28.	Neye inanacağımı tam olarak bilemiyorum. Hangi değerleri benimseyeceğim, hangi ilkelere tutunacağım konusunda kafam açık değil. Bazen hiç bir şeye inanmadığımı düşünüyorum. O zaman sanki yaşama tutunamıyormuşum gibi geliyor.

EK 3: YAKIN İLİŞKİLERDE YAŞANTILAR ENVANTERİ II

Açıklama: Aşağıda sizin ilişkilerinizle ilgili 36 adet ifade bulunmaktadır. Lütfen aşağıdaki her bir ifadeyi dikkatlice okuyunuz ve o ifadenin sizin için ne derece geçerli olduğuna karar veriniz. Burada verilebilecek cevapların doğrusu veya yanlışı yoktur. Sizin için en geçerli cevabı cevap anahtarında yansıtan kutunun içine şu şekilde (X) bir çarpı işareti koyunuz. Her bir soruyu cevaplamaya çalışınız.

1. Benim için hiç
doğru değil

2

3

4. Karasızım

5

6

1. Benim için
tamamen doğru

1. Birlikte olduğum kişinin sevgisini kaybetmekten korkarım
2. Gerçekte ne hissettiğimi birlikte olduğum kişiye göstermemeyi tercih ederim.
3. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin artık benimle olmak istemeyeceği korkusuna kapılırım.
4. Özel duygu ve düşüncelerimi birlikte olduğum kişiyle paylaşmak konusunda kendimi rahat hissedirim.
5. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin beni gerçekten sevmediği duygusuna kapılırım.
6. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanmak bana zor gelir.
7. Romantik ilişkide olduğum kişilerin beni, benim onları önemsedğim kadar önemsemeyeceklerinden endişe duyarım.
8. Romantik ilişkide olduğum kişilere yakın olma konusunda çok rahatımdır.
9. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin bana duyduğu hislerin benim ona duyduğum hisler kadar güçlü olmasını isterim.
10. Romantik ilişkide olduğum kişilere açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.
11. İlişkilerimi kafama çok takarım.
12. Romantik ilişkide olduğum kişilere fazla yakın olmamayı tercih ederim.
13. Benden uzakta olduğunda, birlikte olduğum kişinin başka birine ilgi duyabileceği korkusuna kapılırım.
14. Romantik ilişkide olduğum kişi benimle çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım.
15. Romantik ilişkide olduğum kişilere duygularımı gösterdiğimde, onların benim için aynı şeyleri hissetmeyeceğinden korkarım.
16. Birlikte olduğum kişiyle kolayca yakınlaşabilirim.
17. Birlikte olduğum kişinin beni terk edeceğinden pek endişe duymam.
18. Birlikte olduğum kişiyle yakınlaşmak bana zor gelmez. endişe duyarım.
19. Romantik ilişkide olduğum kişi kendime olan güvenimi sarsar.
20. Genellikle, birlikte olduğum kişiyle sorunlarımı ve kaygılarımı tartışırım.
21. Terk edilmekten pek korkmam.
22. Zor zamanlarımda, romantik ilişkide olduğum kişiden yardım istemek bana iyi gelir
23. Birlikte olduğum kişinin, bana istediğim kadar yakın olmadığını düşünürüm.
24. Birlikte olduğum kişiye hemen hemen her şeyi anlatırım. .
25. Romantik ilişkide olduğum kişiler bazen bana olan duygularını sebepsiz yere değiştirirler.
26. Başımdan geçenleri birlikte olduğum kişiyle konuşurum.
27. Çok yakın olma arzum bazen insanları korkutup uzaklaştırır.
28. Birlikte olduğum kişiler benimle çok yakınlaştığında gergin hissedirim
30. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanma konusunda rahatımdır.
31. Birlikte olduğum kişiden ihtiyaç duyduğum şefkat ve desteği görememek beni öfkeliendirir.
32. Romantik ilişkide olduğum kişiye güvenip inanmak benim için kolaydır.

33. Başka insanlara denk olamamaktan
34. Birlikte olduğum kişiye şefkat göstermek benim için kolaydır.
35. Birlikte olduğum kişi beni sadece kızgın olduğumda fark eder.
36. Birlikte olduğum kişi beni ve ihtiyaçlarımı gerçekten anlar.

ÖZGEÇMİŞ

Kimlik Bilgileri:

Adı Soyadı: Fatma Birgi

Doğum Yeri: Denizli

Doğum Tarihi: 17.04.1984

Eğitim Bilgileri:

1990 - 1992	Atatürk İlköğretim Okulu
1992 - 1995	Orhan Delgen İlköğretim Okulu
1995 – 2002	Süleyman Demirel Anadolu Lisesi
2002 – 2006	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Cođrafya Fakóltesi
2007 –	Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı

Mesleki Bilgiler:

2007 -	Nazilli Polis Meslek Yüksek Okulu Nazilli/Aydın
--------	--

TEŞEKKÜR

Öncelikle bu çalışmanın ortaya çıkması sürecinde yaptığı yardımlar ve bana kattıkları için tez danışmanım Prof. Dr. Çiğdem Dereboy’a teşekkür ederim. Hem analizlerimde hem de kaynak bulmam konusunda yardımcı olan, benden ilgi ve desteğini esirgemeyen hocam Prof. Dr. Ferhan Dereboy’a çok teşekkür ederim.

Her zaman olduğu gibi yüksek lisans eğitimim boyunca ve bu çalışma süresince her anlamda destek olan, bana hep güvenen ve inanan canım anneme ve babama çok teşekkür ederim.

Lisans hayatımı ve Ankara'yı daha renkli hale getiren ve o zamanlardan bu zamanlara kadar hep yanımda olduklarını hissettiğim, bütün yoğunluklarına rağmen tez çalışmam süresince beni yalnız bırakmayan arkadaşlarım Ezgi Beşikı, Asiye Yıldırım ve Esra Aydınlı'ya teşekkürler. Sevgisini, desteğini uzakta olsa da yanımdaymış gibi hissettiren, bana duyduğu güvenle bana g veren arkadaşım, dostum, zlem Dağlı'ya; bütün yüksek lisans eğitimi sürecinde olduğu gibi tez çalışması sürecinde de zntlerimizi, mutluluklarımızı paylaştığımız yüksek lisans arkadaşlarıma bana ve tezime kattıklarından dolayı çok teşekkürler.

Ayrıca burada ismini sayamadığım bütün hocalarıma, arkadaşlarıma ve bu çalışmanın katılımcılarına; yüksek lisans eğitimime başlamam ve devam edebilmem için bana sağladığı imkan, destek ve yardımları ayrıca bana güvendiği ve akademik olarak ilerlemem konusunda teşvik ettiği için Sayın Müdürüm'e teşekkür borçluyum.

Bu araştırma Tübitak Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı'nca yüksek lisans burs programı kapsamında desteklenmiştir. Bu destek için teşekkürler.